

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra tělesné výchovy a sportu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

na téma

Vliv fotbalu na sociální učení žáků a dorostenců

Vypracoval: Michal Nový

Vedoucí bakalářské práce: doc. PaedDr. Milada Krejčí, CSc.

Studijní obor: Tělesná výchova a sport

České Budějovice, duben 2006

University of South Bohemia in České Budějovice

Faculty of Education

Department of PE and Sport

BACHELOR WORK

Topic:

**The influence of football on the social learning of pupils and
juniors**

Author: Michal Nový

Tutor: Assoc. Prof. Milada Krejčí, PhD.

Field of study: PE and Sport

České Budějovice, April 2006

Bibliografická identifikace:

Název bakalářské práce: Vliv fotbalu na sociální učení žáků a dorostenců

Pracoviště: Katedra tělesné výchovy a sportu

Autor: Michal Nový

Studijní obor: Tělesná výchova a sport

Vedoucí bakalářské práce: doc. PaedDr. Milada Krejčí, CSc.

Rok obhajoby: 2006

Anotace:

V mé bakalářské práci se zabývám emocemi, procesem socializace a zvláště pak agresivitou mladých fotbalistů. Mojí prací bych chtěl zjistit, zda sportovní výchova, konkrétně ve fotbalu, má podstatný vliv na vývoj sociálního učení mladých fotbalistů. Dále ukázat, zda jsou mladí sportovci nevhodnou sportovní výchovou a špatnými sportovními idoly, které podporuje i sama společnost, vedení k agresivnímu chování, kterou pak používají nad hranici pravidel jak sportovních tak morálních. Také bych chtěl porovnat rozdíly smýšlení různých věkových kategorií o pojmu agresivita. Agresivní chování sportovců, a to nejen fotbalistů, je dnes velmi diskutovaným celosvětovým problémem a proto je třeba ho všemi dostupnými prostředky řešit. Byla by škoda, kdyby se hra fotbal stala plná násilí a agresivního chování, a tak odradila mladé příznivce kopané. Výzkum byl proveden na vzorku 180 osob. Porovnání výsledků bylo vyhodnoceno pomocí počítačového software SPSS – ANOVA. Bylo zjištěno, že úroveň agresivity se zvyšuje s věkem respondentů. Nebyl však shledán statistický rozdíl mezi laboratorním a experimentálním souborem v žádné věkové kategorii.

Klíčová slova: Fotbal, agresivita, sociální učení

Bibliography identification:

Title of Thesis: The influence of football on the social learning of pupils and juniors

Workplace: Department of PE and sport pedagogical fakulty of South Bohemia České
Budějovice

Author: Michal Nový

Field of study: PE and sport

Tutor: Assoc. Prof. Milada Krejčí, PhD.

Year: 2006

Annotation:

In my bachelor thesis I am dealing with the problem of emotions, with the process of socialisation and especially with the aggressiveness of young footballers. My aim is to find out whether sport education, in particular football, has the significant impact on the evolution of social learning of young football players. Futhermore I want to show whether young sportsmen are, with the unsuitable sports education and bad sports idols who are mostly contributed by the society itself, lead towards the aggressive behaviour which is used beyond the borders of rules both sports and moral. I would like to find out the differences of thinking about the idea of aggression among the various age cathegories. The aggressive behaviour of sportsmen, not only football players, is worldwide spoken issue nowadays and therefore it is necessary to solve it by all the accessible tools. It would be a shame if football became the game which is full of aggressive behaviour and because of these factors it would discourage young football fans. The research was provided with 180 participants. We used of software SPSS - ANOVA. It was foundout, that level of agresivity is growing with age of players. But, it was not found significant difference between Control and Experiment samples.

Key Works: Football, Agresivity, Social Learning

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Vliv fotbalu na sociální učení žáků a dorostenců“ zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil všechny prameny, ze kterých jsem čerpal.

Michal Nový

V Českých Budějovicích dne

Děkuji vedoucí bakalářské práce, paní doc. PaedDr. Miladě Krejčí, CSc. za odborné vedení a za všechny cenné připomínky a rady, při vypracování mé bakalářské práce.

OBSAH:

1. ÚVOD	1
2. TEORICKO-METODICKÁ ČÁST	3
2.1. Cíl a úkoly práce	3
2.1.2 Stanovení úkolů práce	3
2.1.3 Výzkumné otázky	3
2. 2. CHARAKTERISTIKA, VZNIK A VÝVOJ FOTBALU	4
2.2.1. Charakteristika fotbalu a hráče	4
2.2.2 Vznik a vývoj fotbalu v Anglii	4
2.2.3 Vznik a vývoj fotbalu v Itálii a v Americe	5
2.2.4 Vznik a vývoj fotbalu do současné podoby	6
2.2.5 Zakladatelé a sjednotitelé organizace FIFA.....	7
2.2.6 Fotbal v českých zemích a vznik Českého a Českomoravského fotbalového svazu	7
2.3 EMOCE	9
2.3.1 Pozitivní a negativní emoce	9
2.3.2 Zařazení a vysvětlení pojmu agrese	10
2.3.3 Agrese jako pud	10
2.3.4 Agrese jako naučená odpověď	11
2.3.5 Shrnutí tvrzení	12
2.3.6 Soutěživost a agrese	12
2.3.7 Příčiny agrese	13
2.3.8 Agresivita v chování sportovního diváka	13
2.4 VÝVOJOVÉ ZMĚNY V EMOCÍCH DO 15 LET VĚKU	14
2.4.1 Mladší školní věk	15
2.4.2 Střední školní věk	15
2.4.3 Starší školní věk	16
2.4.4 Faktory, negativně ovlivňující vývoj dítěte	16
2.5 SOCIALIZACE	17
2.5.1 Průběh procesu socializace	17
2.5.2 Sociální učení ve sportu	18
2.5.3 Mechanizmy socializace	19
2.5.3.1 Sociální učení kladným a záporným zpevňováním	19
2.5.3.2 Socializace nápodobou a ztotožňováním	19

2.5.3.3 Sociální informování	20
2.5.3.4 Působení příkladů, vzorů a ideálů	20
2.5.3.5 Interiorizace a exteriorizace	21
2.5.3.6 Hra	21
2.5.4 Pole sociálního učení ve sportu	22
2.5.5 Sociální interakce a percepce	23
2.5.6 Komunikace	24
3. VÝZKUMNÁ ČÁST	26
3.1 Charakteristika souboru ze skupiny respondentů	26
3.2 Organizace výzkumu	26
3.3 Přehled použitých metod	26
3.4 Statistické zpracování dat	27
3.5 Analýza jednotlivých otázek a diskuse k nim	28
3.6 Celkové a statistické zpracování dat	40
3.7 Rady pro boj s agresivitou ve sportu	43
4. ZÁVĚR	45
5. LITERATURA	47
6. SEZNAM PŘÍLOH	49

1. ÚVOD

Rozhodl jsem se pro bakalářskou práci na téma: „Vliv fotbalu na sociální učení žáků a dorostenců“, protože dnes můžeme pozorovat velký nárůst agresivních zákroků, či se můžeme setkat s agresivním a nesportovním chováním, a to jak v profesionální tak v amatérské sféře fotbalu. To co je nejhorší a nad čím bych se chtěl pozastavit, je agresivita vyskytující se v mládežnických kategoriích.

Práci s tímto tématem jsem si vybral proto, že já sám hraji fotbal a mám tento sport velmi rád. V budoucnosti bych rád předával své zkušenosti a znalosti dalším mladým generacím fotbalistů, ale pokračovat ve výchovných metodách, týkající se sociálního učení, které se dnes běžně používají, odmítám. To, co dnešní kopané asi nejvíce škodí, je přibývání agresivních zákroků, faulů a nesportovního chování některých hráčů. Je jasné, že moderní kopaná je dnes rychlejší a každá individuální chyba bývá soupeřem často potrestána. Z toho vyplývá, že taktika většiny týmu velí raději faulovat, než-li obdržet branku.

Na malých městech a vesnicích je fotbal stále nejrozšířenější sportovní fenomén a proto postihuje největší množství školáků a začínajících fotbalistů. Nevýhoda mládežnického, ale i dospělého fotbalu v České republice je, že všichni fotbalu „rozumí“. Malé sportovní oddíly nechávají trénovat mládežnické kategorie lidmi, kteří o sportovním a o sociálním vývoji mladých fotbalistů nemají žádné vědomosti. Nejčastěji jsou zde zastoupeni současní, či bývalí fotbalisté, kteří sami prošli nekvalitní sociální přípravou. Zaměřují se pouze na výsledky svých mladých svěřenců a o podstatu sportu jako takového jsou mladí fotbalisté většinou ochuzeni.

Mládež je nejvnímavější součástí populace, nejsnáze přijímá myšlenky druhých, normy chování, snadno napodobuje sportovní idoly a přebírá způsoby jejich chování, a tím si je přenáší do dalšího života. Povšimnout bychom si měli jaké vzory a idoly dnešní společnost dětem a mládeži nabízí, a to jak ve sportu, tak mimo něj.

Špatný vliv na sociální vývoj dítěte však nemají pouze vzory a idoly. Na rozvoji dítěte se podílejí zejména rodiče, trenéři, škola, sportovní oddíly a zde bychom měli hledat hlavní problém ve vývoji mladých sportovců.

Cílem této práce je ukázat současným i budoucím fotbalovým trenérům, jak obrovský může mít vliv fotbalu na sociální rozvoj osobnosti malého sportovce. Dále apelovat na vedení fotbalových oddílů, aby výchovu mladých talentů svěřovali jen kvalifikovaným osobám a bedlivě sledovali vývojové změny svých mladých svěřenců.

Fotbalové federace by měly tvrději postihovat nesportovní chování a naopak více v mediích propagovat hráče, kteří se dokáží prosadit v těch nejvyšších fotbalových soutěžích i bez používání nesportovního, či agresivního chování. Bez kvalitní mládežnické základny jen těžko budeme dohánět vyspělou fotbalovou Evropu.

2. TEORICKO-METODICKÁ ČÁST

2.1. Cíl a úkoly práce

Cílem mé práce je výzkum vlivu fotbalu na sociální učení žáků a dorostenců - vliv na postoje, návyky, formování vlastností a hodnotovou orientaci mladých hráčů. Dále pak ukázat postoje k agresivitě mezi hráči fotbalu a stejným počtem jejich vrstevníků. Z cíle práce vyplynuly následujících úkoly.

2. 1. 2. Stanovení úkolů práce

- teoretické zpracování problematiky (vymezení problému, shromáždění a studium dostupné literatury a informací v časopisech a na internetu, stručný přehled o historii, atd.)
- stanovení výzkumných otázek
- výběr souboru
- vyplnit dotazníky požadovaným počtem probandů
- statistické zpracování údajů z vyplněných dotazníků
- analýza výsledků a diskuse k nim
- na základě zjištěných výsledků, provést závěry a doporučení pro praxi

2.1.3 Výzkumné otázky

1: Předpokládáme, že míra agresivity u experimentální skupiny fotbalistů z vyšších ročníků bude větší, než u experimentální skupiny fotbalistů z nižších ročníků.

2: Předpokládáme, že míra agresivity u experimentálních skupin fotbalistů bude větší než u kontrolních skupin žáků nehrajících fotbal.

2. 2. CHARAKTERISTIKA, VZNIK A VÝVOJ FOTBALU

2. 2. 1. Charakteristika fotbalu a hráče

Fotbal dnes patří mezi nejoblíbenější a nejrozšířenější sport na světě. Řadíme ho mezi kolektivní, brankové sportovní hry. Fotbal se hraje na hřištích obdélníkového tvaru. Délka je pro mezinárodní utkání určena v rozmezí od 100 do 110 metrů, šířka od 64 do 75 metrů. Pro ostatní soutěže je tolerance ve velikosti hrací plochy výrazně větší. Hřiště ohraničují dvě postranní a dvě brankové čáry. Na brankových čarách jsou umístěny branky o šířce 7,32 metru a o výšce 2,44 metru. Hraje se s kulatým míčem, který je zhotovený z kůže nebo z jiného schváleného materiálu. Obvod míče má být 68 až 70 centimetrů. Vnitřní tlak má být od 0,6 do 1,1 atmosféry (TÁBORSKÝ, 2004, s.98). Proti sobě hrají dvě mužstva o počtu jedenácti hráčů z nichž jeden je brankář. Fotbalové utkání se hraje 2 x 45 minut (v dospělé kategorii). Vítězem je družstvo, které povoleným způsobem dosáhne většího počtu gólů (TÁBORSKÝ, 2004, s.100). Míč je zpracováván převážně nohama. V určitých situacích je ale výhodné použít hru hlavou nebo tělem. Ruce může použít pouze brankář ve svém pokutovém území nebo hráč v poli při vhazování (TÁBORSKÝ, 2004, s.101).

Kopaná na hráče neklade jen nároky fyzické, ale i nároky v oblasti psychické. Hráč řeší ve velmi krátkých časových úsecích složité a neopakující se herní situace, které vyžadují značnou pohotovost a tvořivost ve vynalézání originálních a účelných způsobů řešení (MATOUŠEK, 1973, s. 7).

2.2.2 Vznik a vývoj fotbalu v Anglii

Fotbal v současné podobě se podle nejstarších dochovaných pramenů zrodil v Anglii v šedesátých letech minulého století. To, co bylo předtím, fotbal jen připomínalo. Vydáme-li se hluboko do historie lidstva, musíme dříve než o fotbalu hovořit obecně o míčových hrách. Míče byly různé velikosti. Míč se později stal základem názvů sportovních odvětví - football, basketball, handball či softball. Foot je v angličtině spodní část nohy, ball znamená míč, z toho tedy football. V němčině je obdobně der Fussball. V Itálii se ovšem napodobenina anglického výrazu nikdy neujala. Dodnes tam tato hra nese název calcio podle italského calcare, což znamená šlapat. V češtině se začalo používat termínu kopaná, v polštině piłka nożna, v srbochorvatštině nogomet.

Ovšem pojem fotbal zná celý svět. Pouze ve Spojených státech amerických se pod tímto názvem skrývá trochu jiný sport, podobný evropskému ragby. Kopání do míče Američané říkají soccer.

Určit datum a místo, kde se míč poprvé objevil, se už možná nikdy nepodaří. Odhaduje se ale, že například vyobrazení míče v chrámu v egyptském Karnaku je staré bez mála čtyři tisíciletí. V Číně se ve 4. a 3. století př. n. l. hře podobné fotbalu říkalo su-chu.

Spory o tom, kdo byli prvními předchůdci moderního fotbalu, asi nikdy nebudou brát konce. První zaznamenané klání se dvaceti hráči na každé straně se prý odehrálo v 9. století v blízkosti Kildear Castlu v Anglii a Liddesdale ve Skotsku, takže se značnou nadsázkou by se dalo hovořit o mezinárodním zápase Anglie – Skotsko, v němž Angličané zvítězili 3:2.

V dějinách Londýna psal William Fitzstephen, duchovní ve službách centerburského arcibiskupa Thomase Becketa, o fotbale v roce 1175. Hrál se v ulicích měst i vesnic, a už nebyl zábavou jen vyšších vrstev jako středověké míčové hry. Na každé straně bylo i několik stovek lidí, nezřídka docházelo ke zraněním a pustošením majetku. Zpočátku se hrávalo za městy, později však hra začínala na náměstí, z něhož se obě mužstva zběsile hnala úzkými středověkými uličkami. Protože hra neměla přesná pravidla, strhávaly se nemilosrdné bitky, při nichž často utržili rány nejen hráči, ale i diváci (MACHO, 1996, s.12).

Řádění při míčových hrách neustávalo. Obyvatelé Londýna v roce 1314 sepsali supliku královskému dvoru, aby se s divokými míčovými hrami skončilo. Král Edward II. žádosti vyhověl. Zákaz však příliš nezabral. V roce 1331 Edward III. nepovolil hrát v ulicích kolem Westminsteru, neboť tím byla rušena zasedání parlamentu. Královským nařízením z roku 1348 mohlo být porušení zákazu hrát fotbal potrestáno vězením.

Fotbal nenacházel pochopení ani na anglických univerzitách. Jako první přišel zákaz v roce 1555 v Oxfordu, stejné opatření bylo přijato roku 1571 k Cambridgi (MACHO, 1996, s. 13).

2.2.3 Vznik a vývoj fotbalu v Itálii a v Americe

Renesanční Itálie se k fotbalu zachovala přívětivěji než Anglie. Od 14. do 16. století měly míčové hry zelenou. V městském archivu v Bologni leží zpráva písaře Bentiviglia

z roku 1480, která říká, že nejmilejší zábavou občanů města je calcio. Nejvýznamnějším centrem calcia se stala Florencie. První zprávy od calcia florentinu sahají do roku 1410. V roce 1580 vydal Giovanni de Bardi pod názvem Discoro sopra id giuco del calcio florentino dokonce knihu specializovanou na florentské calcio (MACHO, 1996, s.14).

Předchůdci fotbalu se objevili i v zámoří. Bolivijští vědci objevili v La Pazu archivní materiály o domorodcích z oblasti Moxos. Při studiu kroniky z roku 1753, jejímž autorem je maarský misionář a jezuita František Xavier Eder, ke svému nemalému překvapení zjistili, že obyvatelé této oblasti holdovali hře velice podobné fotbalu. Míč směli domorodci přitom zasáhnout pouze nohou či hlavou, ale v žádném případě rukou. To vedlo Bolivijce k přesvědčení, že právě oni jsou zakladateli skutečného fotbalu, neboť v Anglii se ještě v roce 1862 mohlo hrát i rukou (MACHO, 1996, s.15).

2.2.4 Vznik a vývoj fotbalu do současné podoby

Na začátku 19. století nic nenasvědčovalo tomu, že by měl fotbal před sebou nějakou budoucnost. Rozmach průmyslové revoluce v Anglii této lidové hře ani trochu nepřál. Oživení přinesla v Anglii až další desetiletí první poloviny 19. století. Zásahu na tom neměli ani příslušníci vyšších vrstev, ani prostí lidé, ale studenti na středních soukromých školách. Na těchto školách zapustily kořeny atletika, kriket, veslování a základy tu našel i moderní fotbal. V zápiscích historiků se v této souvislosti objevily školy v Cambridgi, Etonu, Harrowu. Charterhouse, Rugby, Shrewsbury a Westminsteru. Jednotlivé školy nehrály podle shodných pravidel. Naopak. Bylo ctí školy, když měla vlastní pravidla fotbalu (MACHO, 1996, s. 15).

Do dějin světového fotbalu se zapsal 26. října 1863 londýnský restaurant Freemason's Tavern. Sešli se zde zástupci jedenácti anglických klubů a založili zde první fotbalovou organizaci na světě The Football Association. Angličané dodnes užívají stejného názvu (MASOPUST, 2004, s. 6).

Za nejstarší klub na světě je považován Sheffield FC, ustanovený 24. října 1857. Prvním klubem, který se věnoval pouze fotbalu, byl Forest Football Club, založený o dva roky později ve Snaresbrocku v Epping Forest.

Krátce po ustanovení „The Football Association“ bylo nutno vydat nová pravidla. Osmého prosince 1863, šest neděl po založení FA, byla tato asociační pravidla schválena. Jejich sepsání se stalo jedním z nejdůležitějších mezníků ve vývoji fotbalu (MACHO, 1996, s.16).

2.2.5 Zakladatelé a sjednotitelé organizace FIFA

Fédération Internationale de Football Association (FIFA) se ustanovilo 21. května 1904 v pařížské ulici Saint-Honoré 229. Zásluhy zakladatelů FIFA jsou obrovské. Stmelili světový fotbal, položili základy k jednotlivým pravidlům. Bez podobné organizace by se později nemohl uskutečnit ani mistrovství světa, bez FIFA by možná nevznikly ani organizace jednotlivých kontinentů (MACHO, 1996, s. 26).

Dnes je FIFA nejvyšší světové fotbalové společenství, které organizuje a spravuje vrcholné fotbalové soutěže. V roce 1953 schválila FIFA možnost sdružování národních asociací do kontinentálních konfederací, které mají přesně vymezené kompetence a povinnosti. FIFA za pomoci svých komisí pečuje o rozvoj fotbalové hry (MASOPUST, 2004, s.18).

Československá fotbalová asociace byla přijata do FIFA až v roce 1923. Český fotbalový svaz byl provizorně přijat roku 1906, a poté 20. května 1907 na kongresu přijat nastálo, ale ne na dlouho. Na Vídeňském kongresu 7. a 8. června 1908 Rakušané po hlasování s výsledkem osm ku třem prosadili vyloučení Českého fotbalového svazu z FIFA (MACHO, 1996, s. 27).

FIFA je se svými 193 členskými zeměmi jednou z největších, nejbohatších organizací světa (MASOPUST, 2004, s.18).

2.2.6 Fotbal v českých zemích a vznik Českého a Českomoravského fotbalového svazu

Bez míče by nebylo fotbalu. Jak se ale objevil první fotbalový míč v Čechách nikdo neví. Nejspíš pocházel z Anglie. V roce 1887 jeden míč přivezl anglický asistent Fyziologického ústavu v Praze. Někdo ale musel do Čech dopravit míč, do něhož se kopalo už dva roky předtím v Klubu velocipedistů Praha, v zahradě hraběte Karla Bonaventury Buquoye a posléze na Císařské louce (MACHO, 1996, s.34).

Kromě pražských lokalit Císařské louky, Střeleckého ostrova, později Kanálky, Letné, žižkovské Ohrady, karlínské Invalidovny a Ostrava v Roudnici se hrál fotbal i na dalších místech. Už v roce 1889 přivezl do Loučně syn knížete Thurn-Taxisa ze studií v Anglii nejen míč, ale i tři Angličany a rovněž cenné rady, jak provozovat fotbal.

Prvním ryze českým sportovním klubem byl AC Praha, založený roku 1891 jako Athletic Club Praha. Fotbal v něm začal být provozován dva roky po vzniku klubu (MACHO, 1996, s.35).

V květnu roku 1900 Slavia vyzvala všechny kluby, aby přistoupily k volnému sdružení, které právě založila. Velkého ohlasu se zpočátku nedočkala, snad kvůli obavám, aby jako nejsilnější klub neprosazovala jen své názory.

Když rakouské úřady po průtazích konečně schválily stanovy, sešla se 19. října 1901 v restauraci U zlaté váhy na Starém Městě pražském ustavující valná hromada Českého fotbalového svazu. Předsedou byl zvolen Freja (MACHO, 1996, s. 38).

Čtyři roky poskočení první světové a čtyři roky po vzniku Československé republiky, byla ustanovena Československá fotbalová asociace. Od 26. března 1922 tedy existovala organizace sdružující Československý fotbalový svaz, jenž vznikl 10. dubna 1921 přejmenováním z Českého fotbalového svazu. Roku 1923 byla Československá fotbalová asociace přijata za definitivního člena FIFA (MACHO, 1996, s. 40).

Snahám o vytvoření ligové soutěže pro nejlepší československá mužstva napomohl rok 1925, kdy byl u nás oficiálně zaveden profesionalismus. Našich 16 profesionálních celků bylo rozděleno do první a druhé ligy. První liga byla zahájena v březnu 1925 pod názvem Asociační liga. Tragické předválečné události z podzimu 1938 a jara 1939 způsobily, nesoutěžní ročník 1938/1939 byl hrán s velkými obtížemi a nakonec zůstal k 15. březnu 1939 nedohrán. Během válečných let se hrály oddělené soutěže českomoravské části bývalé republiky a na Slovensku. Po osvobození zahájila liga na podzim 1945 s dvaceti celky, rozdělenými do dvou skupin po deseti.

Od té doby prodělala naše nejvyšší soutěž řadu změn. Měnil se například počet účastníků. Měnilo se i hrací období. Měnila se pravidla pro postup do nejvyšší soutěže. Dále se měnily názvy fotbalových klubů a mnoho dalších změn které vedly k atraktivnosti fotbalu (JEŘÁBEK, 1991, s.228).

1. ledna 1993 převzal řízení fotbalu v České republice Českomoravský fotbalový svaz a ještě téhož roku byl přijat za člena FIFA a UEFA. Pod jeho vedením prodělává fotbal dynamický kvalitní rozvoj a české reprezentační družstvo patří mezi světovou špičku (MASOPUST, 2004, s.26).

Československé reprezentační mužstvo dosáhlo od prvního utkání v roce 1920 po dnešek řadu úspěchů. Do historie vešla finálová utkání mistrovství světa Itálie - ČSR z roku 1934 a ČSSR - Brazílie z roku 1962. Utkání ČSSR - NSR, které pro nás znamenalo zisk titulu mistrů Evropy, a Itálie- ČSSR, které Československu přineslo

evropský bronz v roce 1980 (JEŘÁBEK, 1991, s. 8). Posledními úspěchy již samostatné České reprezentace bylo druhé místo na mistrovství Evropy v roce 1996 a třetí místo na Mistrovství Evropy 2004.

2.3 EMOCE

Abychom vůbec porozuměli dalším částem práce, jež se z většího hlediska zabývají agresivitou, měli bychom se zaměřit na pojem emoce.

„Emoce“ jsou krátkodobé-fyziologické jevy, které reprezentují efektivní způsob adaptace na měnící se požadavky prostředí. Psychologicky vzato emoce mění pozornost, mění určité chování v rámci hierarchie možných reakcí a aktivují relevantní asociativní sítě paměti. Fyziologicky emoce rychle organizují reakce oddělených biologických systémů včetně obličejového výrazu, napětí somatického svalstva, tónu hlasu, aktivity autonomního nervového systému a endokrinní aktivitu tak, aby nám vytvořily vhodnou pozici tváří v tvář našemu prostředí. Tímto nás na jednu stranu táhnou k určitým lidem, objektům, jednáním, myšlenkám a na druhou stranu nás od jiných objektů vzdalují. Emoce také slouží jako skladiště i pramen určitých vnitřních a naučených vlivů, přičemž některé rysy jsou neměnné, a jiné vykazují značnou variaci mezi jedinci, skupinami a kulturami.“ (STUHLÍKOVÁ, 2002, s. 123).

2.3.1 Pozitivní a negativní emoce

Pozitivní i negativní emoce významnou měrou ovlivňují naše jak automatické, tak strategické procesy. Vliv emociálních procesů na procesy kognitivní není ovšem statický a není obsažen v emocích samých. Je zprostředkován vztahem k osobním cílům, který tak určuje nejen valenci emočních stavů, ale také spolu s intenzitou emocí to, jak bude právě probíhající emoce současně ovlivňovat poznávací procesy (STUHLÍKOVÁ, 2002, s. 105).

Negativní emoce zužují momentální myšlenkově akční repertoár člověka. Činí tak tím, že vyvolávají odpovědi, které jsou prověřeny dlouholetým vývojem a tak spouštějí specifické akční tendence (STUHLÍKOVÁ, 2002, s. 106).

U pozitivních emocí ke zužování momentálního myšlenkového repertoáru nedochází. Přestože se i v průběhu pozitivních emocí objevují typické myšlenky a vzorce chování, zdá se naopak, že tyto emoce rozšiřují momentální akční repertoár.

Pozitivní emoce, jako je například radost, zájem nebo spokojenost, se podílejí na vytváření individuálních osobních zdrojů, od fyzických, přes intelektuální až k sociálním.

Pozitivní emoce, i když jsou velmi krátkodobé, napomáhají učení a zvládání kognitivních úloh, což následně vede k budování přetrvávajících individuálních intelektuálních zdrojů (STUHLÍKOVÁ, 2002, s. 107).

2.3.2 Zařazení a vysvětlení pojmu agrese

Když vezmeme a rozebereme na části tzv. AHA-syndrom, zjistíme že se skládá z hněvu, nepřátelství a agrese. To naznačuje, že jsou spolu určitým způsobem propojeny. Zatímco hněv bývá zjednodušeně označován jako emociální reakce na jednání druhého, hostilita bývá chápána jako především kognitivní a agrese jako behaviorální část triády. Hněv tedy představuje specifickou emoci, agrese naproti tomu představuje jednání, které směřuje k poškození druhého. Hněv může být chápán jako emocionální motiv, který vyvolává a podporuje agresivní chování. Hněv, nepřátelství a právě agrese bývají v anglické literatuře označovány jako tzv. AHA-syndrom (anger – hostility – aggression). To naznačuje jistou spojitost mezi nimi.

Agrese má však různé formy. Rozlišujeme agresi instrumentální nebo-li účelovou, zaměřenou na překonání nějakého (i domnělého) ohrožení našich cílů. Další z možností agrese je hněvem motivovaná agrese, často vysvětlovaná jako následek frustrace. Poslední možná agrese je nepřátelská agrese spojována s nenávistí (STUHLÍKOVÁ, 2002, s. 139).

2.3.3 Agrese jako pud

Při zkoumání vzniku agresivity se vědci dělí na dvě skupiny. Jedna z nich tvrdí, že agrese může být buďto lidský pud a druhá tvrdí, že agrese je naučená odpověď.

Podle Freudovy psychoanalytické teorie je mnoho našich činů determinováno pudy, zvláště pudem sexuálním. Když je uspokojení tohoto pudu blokováno, dojde k vyvolání agresivního pudu. Později se tato teorie rozšířila na hypotézu frustrace-agrese. Tvrdila,

že při každém zmaření úsilí člověka dosáhnout jakéhokoli cíle dojde k vyvolání agresivního pudu, který motivuje chování směřující k poškození překážky, jež vyvolá frustraci (In DOLLARD a kol., STUHLÍKOVÁ, 2002, s. 136). Existují dva kritické aspekty tohoto předpokladu a tvrdí, že obvyklou příčinou agrese je frustrace, nebo že agrese má vlastnosti základního pudu.

Jedním biologickým faktorem, který může souviset s agresí u mužů, je hladina testosteronu. Mnohými studiemi prováděné vědci v USA bylo zjištěno že muži s větším množstvím testosteronu v krvi vykazovali větší agresivitu než muži s hladinou testosteronu nižší.

Tyto nálezy poskytují určitý důkaz pro potvrzení, že agrese u lidí má biologické základy a že je pudem. Přesto je ve studiích spojení s testosteronem a agresí často slabé (ATKINSON, 2003, s. 408)

2.3.4 Agrese jako naučená odpověď

Teorie sociálního učení vychází z behaviorálního výzkumu a zabývá se sociálními interakcemi lidí. Zaměřuje se na vzorce chování, které lidi vytvářejí jako odpověď na změny v prostředí. Určité sociální chování může být odměněno, zatímco jiné může mít nežádoucí následky.

Teorie sociálního učení se od striktního behaviorismu liší v tom, že zdůrazňuje význam zástupného učení neboli učení pozorováním. Mnoho vzorců chování se učíme sledováním chování druhých lidí a pozorováním následků, které dané chování s sebou přináší.

Agresi se lze naučit pozorováním a nápodobou. Čím častěji je posilována, tím pravděpodobněji se bude vyskytovat. Člověk, který je frustrován zaměřením cílem nebo rozrušen nějakou stresující událostí, prožívá nepříjemnou emoci. Odpověď, kterou tato emoce vyvolá, se bude lišit v závislosti na druzích odpovědí, jež se jedinec naučil používat při zvládání stresujících situací. Frustrovaný jedinec může hledat pomoc u druhých lidí, může jednat agresivně, stáhnout se, pokusit se překonat překážku s použitím ještě větší síly nebo se otupit drogami či alkoholem. Z našeho hlediska vyvolá frustrace agresi hlavně u lidí, kteří se naučili odpovídat na nepříznivé situace agresivním chováním (In BANDURA, 1977, ATKINSON, 2003, s.409).

Jedním zdrojem důkazu teorie sociálního učení jsou studie, které ukazují, že agresi se lze, podobně jako každé jiné odpovědi, naučit nápodobou. Z mnoha studií

prováděných v mateřských školách vyplývá, že pozorování živých nebo nafilmovaných modelů agresivního chování zvyšuje agresivní chování. Může to být jeden z důvodů, proč jsou děti, které rodiče přísně trestají, nadprůměrně agresivní. Rodiče jim poskytují model agresivního chování (In ERON, 1987, ATKINSON, 2003, s. 409).

2.3.5 Shrnutí tvrzení

Jak ukazují výzkumy (Huesmann, R., L., Genn, R.), jež se snaží zjistit původ agrese, se ve většině případů biologické a psychologické faktory vzájemně ovlivňují v dynamickém procesu vyvíjejícím se v čase. Určitá situace může nejdříve vyvolat slabou emoci, ale když jedinec situaci podrobněji zanalyzuje, emoce se mohou zintenzivnit a může dojít i ke zvýšení fyziologické aktivity. Účinky emocí na vybavnost vzpomínek na podobné události, které se v minulosti odehrály, a na hodnocení události jedincem mohou subjektivní prožitek emocí dále zvyšovat. Postupem času pak může zpětná vazba mezi biologickými a psychologickými složkami emocí ovlivnit vývoj emocí (ATKINSON, 2003, s.413).

2.3.6 Soutěživost a agrese

Není novinkou, že primární zaměření se na vítězství a porážení protivníka může vyprodukovat agresi a nepřátelství mezi týmy. Není to jen soutěživost která skrze sebe vyvolává agresivní chování a nepřátelskost. Spíše pocity a chování má původ na zaměření udělat cokoli za výhru, i když to znamená unfair hru nebo zranění protivníka (WEINBERG, GOULD, 2003, s. 112).

Ve sportu a cvičeních mluvíme o termínu agrese několika různými způsoby. Mluvíme o agresi dobré a agresi špatné. Termín agrese očividně produkuje automatické asociace nebo pozitivní i negativní důležitostní rozsudky. Ačkoliv nejvíce agresivní chování ve sportu a fyzických aktivitách se může zdát v podstatě žádoucí či nežádoucí, kromě toho, ať je dobré či špatné, vždy záleží na způsobu interpretace. Ve sportu se agrese objevuje nejčastěji jako fyzické nebo slovní chování. Agrese se týká ublížení nebo zranění, které může být jak fyzické tak i psychické.

Jak uvádějí psychologové, máme agresi nepřátelskou, nebo-li reaktivní a pomocnou agresi, nazývanou instrumentální. Pomocí nepřátelské agrese je primárním cílem

zranění nebo psychologické ublížení někoho jiného. Instrumentální agrese, se na druhou stranu objevuje v hledání neagresivních cílů (WEINBERG, GOULD, 2003, s.513).

2.3.7 Příčiny agrese

Jak to, že některé děti jsou více agresivní než druhé? Co zapříčiňuje, že někteří sportovci ztrácejí kontrolu chování? Zde uvádíme některé možné situace, které mohou u sportovců vyvolat agresivní chování. Někdo druhý se chová agresivně vůči mě, protihráč mě znechutil, soupeři jsou vysoce egoisticky orientovaní, mají nízkou hladinu morálního vývoje, soupeř chce ukázat svoji tvrdost, soupeř cítí skupinový tlak být agresivní. Další výzkumy ukázaly, že čím častěji tým prohraje s jiným, tím se stává více agresivnější.

Agresivita se dále může vyskytnout u frustrovaných sportovců. Účastníci se obvykle cítí frustrováni při prohrávání, pokud cítí neférové rozhodnutí, prodělávají fyzickou bolest nebo hrají pod svým běžným standardem. Učitelé a trenéři by proto měli být citliví k odhalení a zvládnutí agrese v těchto frustrujících situacích (WEINBERG, GOULD, 2003, s. 517).

2.3.8 Agresivita v chování sportovního diváka

K vrcholovému fotbalu patří neodmyslitelně sportovní divák či fanoušek. Fanoušky jednotlivých týmů bychom mohli rozdělit do dvou základních skupin. Divák prostý a divák agresivní. V této kapitole bychom se chtěli zmínit o divácích, kteří se na fotbalových stadionech i mimo ně prezentují agresivním chováním a vandalstvím.

Proč a kde vzniká agresivita fotbalových fanoušků? Z výzkumů prováděné „oxfordskou“ skupinou sociologů lze vyvodit, že mladá generace nemá žádnou možnost seberealizace v rámci společností nabízených a společností přímých aktivit, je možno očekávat nárůst problémů s agresivitou projevovanou při různých vhodných příležitostech, nejčastěji při fotbalových utkání. Toto tvrzení lze podpořit i fakty, která jsou získávána právě na fotbalových stadionech. zejména ve Velké Británii, kde divácké agrese byly v průběhu osmdesátých let nejintenzivnější, ukázaly výzkumy, že značná část násilníků v řadách diváků pocházela z nižších společenských vrstev. Z rozhovorů prováděné z výtržníky vyplynulo, že jedním z nejdůležitějších důvodů pro agresivní násilné chování fanoušků bylo, že „se jim to líbí“. Pohlíželi na sebe jako na hrdiny a

pokládali své chování za součást projevu mužné síly. Cítili rovněž podporu své skupiny vrstevníků a jejich respekt. Čím bylo jejich jednání agresivnější, tím větší respekt si získávali (SLEPIČKA, 1990, s. 109).

K obdobným závěrům došel i Slepíčka. V rozhovorech s fotbalovými fanoušky zadrženými pro výtržnosti při fotbalovém utkání. Rovněž považovali své chování za něco, co patří k jejich věku. Motivem agresivity bylo odlišení se od ostatních a strach obyčejných fanoušků.

Při úvahách, jak předcházet agresivním akcím, jejichž příčinou je deprivace a frustrace v běžném životě, je v dosavadních studiích možné nalézt shodné názory zejména na důležitost přiměřeného vřazení jedince do společenské kultury a společenského života. I v rámci studie prováděné Slepíčkou se potvrdilo, že aktivně sportující jedinci jsou v daleko menší míře potencionálními účastníky agresivních akcí v hledištích (SLEPIČKA, 1990, s. 110).

2.4 VÝVOJOVÉ ZMĚNY V EMOCÍCH DO 15 LET VĚKU

V této části bych chtěl naznačit jisté rozdíly ve vývoji mládeže.

Agresivitu budeme testovat na třech věkových skupinách žáků. Vývojová psychologie je dělí takto:

Ranný školní věk trvá od nástupu do školy, tj. přibližně od šesti až sedmi let do osmi až devíti let. Je charakteristický změnou životní situace a různými vývojovými změnami, které se projevují především ve vztahu ke škole.

Střední školní věk trvá od osmi až devíti do jedenácti až dvanácti let, tj. do doby, kdy dítě přechází na druhý stupeň základní školy a začíná dospívat. V průběhu této fáze dochází k mnoha změnám, které jsou podmíněny nejen sociálně, ale i biologicky. Lze je považovat za dobu dospívání.

Starší školní věk navazuje na období mladšího školního věku a trvá do ukončení základní školy, to znamená přibližně do patnácti let. Toto období můžeme nazývat pubescence (VÁGNEROVÁ, 2000, s.148).

2.4.1 Mladší školní věk

Osvojování nových norem, pravidel a chování podstatně mění specifiku emocí žáků nižších ročníků. Během mladšího školního věku lze pozorovat v emocionálních projevech větší zdrženlivost a větší uvědomění, vyšší stabilitu emocionálních stavů. Zároveň lze u některých dětí pozorovat negativní afektivní stavy. Jejich hlavní příčinou je nesoulad mezi úrovní nároků a možnostmi jejich uspokojování. Trvá-li tento nesoulad dlouho a dítě nenalézá prostředky k jeho překonání nebo zmírnění, vybíjí si negativní city v zlostných a hněvivých slovních projevech i v činech (PETROVSKIJ, 1977, s.92).

Socializační vývoj dítěte probíhá postupně. Již v průběhu dětství je ovlivňován různými sociálními skupinami, k nimž náleží. Působení každé z nich je něčím specifické a zde získaná skutečnost přispívá k rozvoji odlišných kompetencí. V tomto věku nabývají na významu socializační požadavky školy a rozvíjejí se takové vlastnosti a dovednosti, které dítěti v tomto směru pomáhají (VÁGNEROVÁ, 2000, s.159).

V oblasti duševního a společenského vývoje je dítě na přechodu. Dětem na začátku školní docházky ještě velmi často splývají hranice mezi skutečností a vlastní fantazií. Také sugestibilita je dosud velmi silná (MATĚJČEK, 1989, s. 225).

2.4.2 Střední školní věk

Období středního školního věku je relativně méně dynamická vývojová fáze. Dítě se plynule rozvíjí ve všech oblastech a začínají se zde, zatím jen na psychické úrovni, vytvářet základy budoucích proměn. Je možno říci, že jde o fázi přípravy na další, vývojově dynamičtější období dospívání. Je to období, kdy má dítě tendenci mít ve všem jasno, nejlépe na základě jednoznačných a konkrétních důkazů. Takovým způsobem získává jistotu o vlastnostech tohoto světa, s nímž se chce seznámit a prozkoumat jej. Dítě středního školního věku je optimista, má sklon interpretovat veškeré dění spíše pozitivním způsobem (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 188).

Říká se, že střední školní věk je dobou maximální „extraverze“. Znamená to, že dítě se ještě neobírá svými vlastními prožitky a citovými problémy, jak je to typické pro dobu puberty, ale že žije v neproblematickém světě věcí a dějů. Příroda, technika, sport mají nyní velkou přitažlivost a mnohé děti dovedou předmětům svého zájmu věnovat

tolik pílě a pozornosti, že se v daném oboru stanou docela solidními odborníky (MATĚJČEK, 1989, s. 226).

2.4.3 Starší školní věk

Tělesné změny v dospívání jsou podmíněny proměnou hormonálních funkcí. Proto s sebou přináší, jako všechny hormonální změny, vesměs i větší či menší kolísavost emočního ladění, větší labilitu a tendenci reagovat přecitlivěle i na běžné podněty (VÁGNEROVÁ, 2000, s.214).

Emoční instabilita, časté a nápadné změny nálad, zejména směrem k negativním rozladám, impulzivita jednání, nestálost a nepředvídatelnost reakcí postojů a reakcí s emoční nestálostí ztěžují často soustavné učení a nezřídka dochází výkyvům ve školním prospěchu, na který je ale právě nyní kladen zvýšený důraz. Navíc k tomu přistupuje zvýšená unavitelnost, střídání ochablosti a apatičnosti s krátkými fázemi vystupňované aktivity (LANGMEIER, 1998, s.143).

Emoční reakce pubescence jsou ve srovnání s minulým obdobím nápadnější a zdají se být ve vztahu k vyvolávajícím podnětům méně přiměřené. Změna emočního prožívání se navenek projevuje větší impulzivitou a nedostatkem sebeovládání (VÁGNEROVÁ, 2000, s.214).

2.4.4 Faktory, negativně ovlivňující vývoj dítěte

Vliv médií. Dětský věk jednoznačně ovládla televize, film, video a internet. Ve školním věku nabývají na významu i dětské knihy a časopisy. Mezi dvěma uvedenými typy médií je značný rozdíl, z něhož vyplývá i případná preference jednoho z nich.

Televize, film a video jsou především vizuální média, přestože zpravidla poskytují i verbální, respektive zvukový, doprovod vizuálně prezentovaného dění. Vizuálně prezentovaný příběh se více podobá realitě a dítě jej také spíše skutečný vnímá.

Čtení je jednoznačně aktivní způsob přijímání určité informace. Dítě se musí více namáhat, aby se o příběhu něco dalšího dozvědělo (VÁGNEROVÁ, 2000, s.184).

Násilí v televizi, ve videofilmech, v časopisech, v počítačových hrách a v technice virtuální reality není, na rozdíl od násilí prožívaného v rodinách a jiných společensky skupinách, skutečné. Je jen představované, zobrazené, možné. Přesto ho mnozí označují za nejnebezpečnějšího pachatele, protože dnes se může stát nejčastějším a

nejdostupnějším. Velké množství studií jež zkoumala vliv médií na agresivitu dětí potvrzuje, že dlouhé sledování televizního násilí může mít trvalý vliv na charakter a osobnost dětí (LANGMEIER, 1998, s.286).

Mezi další závažné faktory ovlivňující vývoj dítěte jsou násilí a zanedbávání v rodině, násilí v blízkém mimorodinném společenství (LANGMEIER, 1998, s.288).

2.5 SOCIALIZACE

2.5.1 Průběh procesu socializace

K postupné proměně člověka z biologické bytosti ve společenského tvora dochází v procesu socializace, tj. zespolečnění. Socializace osobnosti je společenský a psychologický proces učení, v němž si člověk osvojuje určitý systém poznatků, norem a hodnot, jež mu umožňují začlenit se do určité společnosti. Produktem procesu socializace je získávání specificky lidských vzorců vnímání, cítění, tj. získání vlastností umožňující život ve společnosti (PAVLÍČKOVÁ , 1992, s.12).

Při socializaci osobnosti může také docházet k deviacím, tj. odchylkám od limitů norem v dané společnosti. Deviace bývají nejčastěji typu společenského odmítání, například chuligánské či asociální chování (PAVLÍČKOVÁ, 1992, s.13).

Naproti tomu Slepíčka definuje průběh socializace takto. Produktem procesu socializace je v každém případě získávání specificky lidských způsobů psychického reagování, získávání specificky lidských vzorců vnímání, myšlení i snažení. Pojem socializace je tedy termínem pro veškeré procesy, ve kterých jedinec získává znalosti, dovednosti a dispozice, jež mu ve větší či menší míře umožňují stát se členem společnosti (SLEPIČKA, 1984, s. 129).

Jedinec je nejen socializován vnějšími faktory sociálního prostředí, ale také sám sebe socializuje. V průběhu svého začleňování do mezilidských vztahů společensko-kulturního systému je vystaven soustavám očekávání, tlaků, pobídek apod., že se bude v jednotlivých situacích chovat zcela určitým způsobem, že bude splňovat určitá kritéria, určité konvence (In HELUS, KREJČÍ, 1998, s. 40). Různé tlaky a pobídky působí na člověka od narození až do smrti, takže socializaci považujeme za celoživotní, nikdy nekončící proces. Člověk se musí celý život adaptovat, učit, chovat, vřazovat do společenských podmínek (KREJČÍ, 1998, s. 40). Vedle jednotlivých lidí jsou to

především společenské skupiny, organizace a instituce, které socializaci usměrňují. Důležitým socializačním činitelem je tedy rodina, škola, sdělovací prostředky (KREJČÍ, 1998, s. 41).

2.5.2 Sociální učení ve sportu

Proces učení je do jisté míry totožný s procesem socializace. Socializační proces je sociální učení, které je založeno na získávání a uplatňování sociální zkušenosti (PAVLÍČKOVÁ, 1992, s.13).

Sociální učení chápeme jako sled změn, které způsobují postupné přecházení ze stavu sociálně naivního organismu na osobnost vyznačující se plností těch vlastností, které ji kvalifikují jako subjekt společenských procesů do kterých je zahrnuta (SLEPIČKA, 1973, s. 25).

Různorodé výklady pojmy sociální učení v tělesné výchově se objevují v oblasti obsahů, metod a zvláště cílů. Různorodá pojetí existují i ve vztahu k výkonnostním požadavkům. Na jedné straně je chápáno záměrně sociální učení jako určitý protiklad k výkonnostním požadavkům, na druhé straně je vyzdvižováno jako korektivum, které výkonost ve vyučování naopak zpevňuje. Je zdůrazňována orientace na výkon ve smyslu orientace na pohybovou sekvenci, na prožitek z dokonale zvládnuté pohybové struktury (KREJČÍ, 1998, s. 42).

Pohybové učení je nade vše pochybnost doprovázeno procesy sociálního učení. A právě tyto procesy se staly v uplynulých letech středem zájmu švýcarských, rakouských a německých odborníků i odborníků z USA, kteří ve svých reformních snahách obecně pedagogických vyzdvihli význam sociálního učení v procesu pohybového učení. Učitelé, cvičitelé či trenéři pracující v etopedických zařízeních by měli být upozorněni na skutečnost, že pohybové učení zprostředkovává nejen změny v pohybových dovednostech, ale působí i změny v psychice a v sociálním chování žáků (KREJČÍ, 1998, s. 43).

Tělesná výchova a sport může vytvořit ideální a přirozený prostor pro záměrné sociální učení. Jak již bylo uvedeno, sociální učení je proces, který probíhá dynamicky, ať chceme či ne. Jde o to, že lze předejít některým negativním tendencím citlivým řízením a usměrňováním tohoto procesu v rámci tělesné výchovy a sportu (KREJČÍ, 1998, s. 52).

2.5.3 Mechanizmy socializace

Proces socializace osobnosti je primárně určován vnějšími vlivy sociálního prostředí. Tyto vnější vlivy však mají socializační účinek až tehdy, jestliže se sám socializovaný jedinec s nimi nějak vnitřně vyrovnává a zpracovává je – vstupuje s nimi v kontakt. Důležitým tématem jsou psychologické mechanismy socializace osobnosti. Jsou to psychické pochody v jedinci, které jsou navozeny jeho začleňováním do sociálních vztahů, kulturních poměrů a společenských činností, a které vedou ke změnám v jeho postojích, vlastnostech, názorech, činnostech (HELUS, 2001, s. 90). Mechanismy socializace máme:

2.5.3.1 Sociální učení kladným a záporným zpevněním

Bezesporu nejelementárnějším mechanismem socializace je sociální učení na základě kladného zpevněování žádoucích projevů jedince odměnami a záporného zpevněování nežádoucích projevů tresty. Odměny a tresty jsou při tom chápány ve svém nejširším významu.

Odměnou může být dar, ale také slovní pochvala, poskytnutí nějaké výhody, vysvobození od něčeho nepříjemného, věnování kladného zájmu a tím posílení vlastní hodnoty, sympatizující pousmání se či přitakávání.

Na druhou stranu trestem může být fyzické ublížení, vyhubování, zesměšňování a ironizování, odpírání lásky a zavrhování, zbavování výhod, ignorování.

Je známo, že odměny a tresty mají vliv na frekvenci (častost) výskytu odpovídajícího chování. Frekvence chování, které je v dané situaci odměňováno, má tendenci narůstat a naopak frekvence chování trestaného obvykle klesá (HELUS, 2001, str. 91).

Proto je hlavně na trenérech mládeže, aby správně trestali a odměňovali své svěřence v situacích, které mají vliv na další rozvoj v jejich sportovním chování.

2.5.3.2 Socializace nápodobou a ztotožňováním

Člověk si osvojuje určité formy chování, postoje a vlastnosti také tím, že se připodobňuje k druhým, napodobuje je a ztotožňuje se s nimi. Chce být jako osoby, které mu imponují, které se mu staly vzorem. Nezbytnou podmínkou je zde přítomnost druhých osob- modelů či vzorů, v jejichž jednání, vlastnostech a postojích je něco, co

podněcuje jedince k napodobování, anebo celkovému připodobnění se na základě vciťování (HELUS, 2001, s. 95).

Zde je důležité, aby fotbalové federace a management fotbalových klubů tvrdě trestaly provinění vůči pravidlům fair-play a nedávaly tak možnost ukazovat mladým sportovcům špatné vzory a modely fotbalistů.

2.5.3.3 Sociální informování

Mechanismus sociálního informování je oproti předešlým mechanismům založen na působení nějakého sdělení, které si jedinec uvědomuje, které případně promýšlí, na které orientuje své kognitivní aktivity. Nejobvyklejší formou tohoto mechanismu je informování a přesvědčování o tom, co je správné, společensky žádoucí, nebo varování před tím, co je nesprávné a nežádoucí či dokonce antisociální (HELUS, 2001, s. 97).

Socializační účinnost mechanismu sociálního informování narůstá, jestliže je informování spojeno se sankcemi a odměnami, s aktivizací jednání dítěte, s působením modelů a vzorů, s motivací a hodnotovým systémem samotného dítěte (HELUS, 2001, s. 98).

2.5.3.4 Působení příkladů, vzorů a ideálů

Významnou, mnohdy zcela nezbytnou podmínkou účinné socializace je druhý člověk, který svým jednáním, svou osobností, či celým svým životem ztělesňuje to, co se žádá od samotného dítěte. Příklady, vzory a ideály nejen skýtají dětem a dospívajícím názorný obraz toho, co se od nich výchovně žádá, ale mají je také zaujmout, a v optimálním případě strhnout k následování (HELUS., 2001, s. 98).

Vedle pozitivních příkladů, lze s úspěchem využívat i příkladů negativních. Cílem je odradit od toho, co je nežádoucí, demonstrovat neblahé důsledky špatného jednání.

Za vzor považujeme osobu, která se stává pro dítě hrdinou hodným toho, aby se sním ztotožnilo a bylo jako on, aby se mu připodobnilo, aby ho v určitém smyslu svým životem následovalo. Vzorem je vždy někdo svým způsobem jedinečný, hrající v mém životě výlučnou roli (HELUS, 2001, s.99).

Ideálem je představa sebe sama, druhé osoby, vztahů nebo poměrů, vyjadřující dokonalost, oproštěnost od chyb a nedostatků. Ideál bývá obrazně charakterizován jako

hvězda stálice, která sice není dosažena, ale orientuje, dává usilování jasný směr, od které by ho neměla odklonit žádná překážka.

Měli bychom si také uvědomit, že s ideály mladých lidí se může pojít i celá řada problémů. Poměrně časté je tak zvané „vystřízlivění“ z ideálu, kdy si mladý člověk náhle s bolestivým rozčarováním uvědomí, že ideál není dosažitelný. Vyvozuje z toho závěr, že život tím postrádá smyslu. Reakcí bývá zoufalství, někdy zvrát k cynizmu, ztráta zájmu o cokoli (HELUS, 2001, s. 100).

2.5.3.5 Interiorizace a exteriorizace

V socializačním procesu nejde jen o přizpůsobení jedince požadavkům, aby sladil své jednání s tím, co je od něj požadováno. V socializačním procesu jde o mnohem víc a jeho postata je kvalitativně náročnější. Vesměs usilujeme o to, aby socializační cíle a požadavky byly vnitřně přijaty. Aby se s nimi socializovaní jedinci ztotožnili, aby je přeměnili ve své vnitřní, osobní zásady, kritéria, potřeby, normy, aby se z nich stalo osobní přesvědčení, jímž se budou nadále řídit z vnitřní nutnosti. Vnější jednání je výsledným projevem tohoto procesu, jemuž říkáme zvnitřňování, nebo cizími slovy interiorizace, respektive subjektivace.

Proces interiorizace představuje ovšem jen jednu stránku uplatňování uvedeného principu. Jeho druhou stránkou je proces exteriorizace, který spočívá v tom, že jedinec v souladu s požadavkem, který přeměnil ve svou zásadu, také jedná. A co více, nadále on sám aktivně žádá a prosazuje uplatňování tohoto požadavku ve svém okolí.

Mechanismy interiorizace a exteriorizace souvisí především s vývojem morálního rozhodování a jednání (HELUS, 2001, s. 101).

2.5.3.6 Hra

Hra je posledním důležitým socializačním mechanismem. Prolíná se celým životem člověka, její význam pro socializaci je však největší v dětství. Hrou v této souvislosti máme na mysli hru v nejširším slova smyslu, to je činnost, která je kována a opakována pro tak zvanou funkční slast vyplývající z hry samé. Je to smysluplná činnost, jejíž hodnota spočívá v ní samé a v prožitcích s ní spojenou.

V rámci hry a přesném dodržování jejích přesných pravidel se každý jedinec adaptuje společenským činnostem, je jimi utvářen ve složité sociální interakci, která je

vlastní a charakteristická pro každou hru. To vše se děje za účasti velké emoční dynamiky, která je specifická pro hru a odlišuje hru jako socializační mechanismus od ostatních dříve uvedených socializačních mechanismů. Pokud si všimneme vztahu mezi procesem socializace a sportovní činností pak se ukazuje, že sportovní činnost poskytuje mnoho příležitostí k uplatnění socializačních mechanismů (SLEPIČKA, 1984, s. 131). Mechanismy socializace, které uvádí ve svých publikacích Slepíčka, se s Helusovými prolínají. Slepíčka dělí sociální mechanismy na sociální podmiňování, objektivní usměrňování, identifikaci, imitaci, sugesci a hru.

2.5.4 Pole sociálního učení ve sportu

Prožívání a ovládání emocí. Vítězství, prohra úspěch či neúspěch bývají doprovázeny silným emočním napětím. Právě ve sportu můžeme poznat lépe své svěřence podle toho, jak prožívají a ovládají své emoce (KREJČÍ, 1998, s.52). Přirozeným způsobem se projeví, jak se hráč ovládá a jak prožívá určité mezní situace. Z tohoto hlediska bychom měli mladými hráči pracovat tak, aby pozitivní emoce bylo posíleny, negativní potlačeny.

Respektování individuálních rozdílů. Nutnost vyrovnat se s určitými rozdíly mezi jednotlivci dává další podněty k záměrnému sociálnímu učení. Trenér by měl vést své svěřence tak, aby dokázali jednak rozlišovat příčiny individuálních rozdílů a jednak tyto rozdíly akceptovat.

Kooperace, konkurence a zvládání konfliktů. V této souvislosti jsou ve sportu řešeny situace ochoty spolupracovat, nechat se vystřídat, akceptovat spoluhráče, hledat kompromisy, nevyhrávat za každou cenu. Je oceňována snaha nepodvádět a umět spolupracovat, hrát v duchu fair-play. Trenér podporuje rozumnou konkurenci mezi hráči a zároveň jsou hráči vedeni k uznávání a oceňování výkonu poraženého. Je třeba připomenout, že touha vítězit může vést až k agresivitě, ke snaze podvádět apod. Tyto snahy by neměly trenérovy unikat. Vzniklé konflikty mají být řešeny společně, ale tak, aby se účast trenéra na vyřešení konfliktu postupně zeslabil.

Přebírání rolí a jejich utváření. Změna role může určitého jedince postavit do „jiného světla“ a kladně ovlivnit jeho pozici či statut ve skupině. Změna rolí by proto být trenérem promyšleně rozdělena a nemělo docházet k upřednostňování některých hráčů (KREJČÍ, 1998, s. 53).

Porozumění pravidlům a jejich dodržování. Předpokladem úspěšného podílení se na činnosti je fakt, že každý zná pravidla činnosti. Pravidla mohou mít charakter morální, konstitutivní a strategický. Pohybové hry jsou tedy chápány jako jakési sociální hry, jejich pravidla žáci dodržují, a aktivují tím své chování. Je tak rozvíjena sebekontrola každého jednotlivce ve variabilních podmínkách (KREJČÍ, 1998 s. 54).

2.5.5 Sociální interakce a percepce

Proces socializace probíhá ve velké většině jako proces sociální interakce, což znamená, že se člověk socializuje v interakci s jinými osobami, které usměrňují jeho zaměření a poskytují mu záměrně či neúmyslně nové vzorce chování a učí ho novým, specificky lidským zvykům (SLEPIČKA, 1984, s. 129).

Sport je ve své podstatě činnost vysoce společenská a tímto svým charakterem vlastně vytváří předpoklady pro vzájemné kontakty sportovců. Dalo by se říci, že v průběhu sportovní činnosti dochází k neustálé sociální interakci sportovců (SLEPIČKA, 1984, s. 153).

Sociální percepce druhé osoby se pokládá za základní bázi mezilidské interakce, neboť je zcela jasné, že na základě toho jak jeden člověk vidí druhého, jak ho vnímá a interpretuje se pak rozvíjí jejich vzájemná interakce. Jde v podstatě o získávání okamžitých nebo výsledných dojmů (SLEPIČKA, 1973, s. 43).

Na tom jak se vzájemně sportovci vnímají a interpretují, závisí jejich vztahy a výsledky, kterých dosahují ve svých společné sportovní činnosti. V procesu interakce ve sportovní činnosti se sportovci navzájem poznávají, koordinují své činnosti, zlepšuje se zejména jejich schopnost předvídat chování druhého. Ze vzájemného vnímání však mohou vznikat a prohlubovat se meziosobní konflikty s negativním dopadem. Vytvoření správného obrazu o druhém člověku předpokládá, že si přesně zhodnotíme jeho vlastnosti a správně zpracujeme informace o něm (SLEPIČKA, 1984, s. 158).

Ve fotbalu však nevzniká interakce pouze mezi hráči. Sportovní činnost ve své druhové rozmanitosti vytváří různé možnosti i pro vzájemné interakce mezi trenérem a sportovcem. Možnosti vzájemných interakcí jsou určovány nejen charakterem sportovní činnosti, ale i pravidly. Pravidla některých sportovních odvětví vymezují časový prostor pro interakci s trenérem buď ve formě přestávek v utkání hry, nebo ve formě povolených přerušení hry. Zde se vzájemná interakce trenéra a sportovců může uplatňovat v plné šíři. Máme tím namysli plné uplatnění jednotlivých složek sociální

interakce, především sociálního vnímání, komunikace, sociálních vztahů, interpersonálního chování (SLEPIČKA, 1988, s. 41).

Vliv na sociální interakci může mít i sociální role sportovce. Sociální role je obecný pojem a pro sportovce může mít několik podob. Může mít podobu role dlouhodobé, vyplývající z jeho sportovní činnosti nebo vyplývající z jeho sociální pozice ve skupině, nebo role krátkodobé. Vliv dlouhodobých rolí na interakční situační projevy sportovce nebývá výrazně proměnlivý. Změny může vyvolat konflikt dvou nebo několika dlouhodobých sociálních rolí, které sportovec zastává. Časté jsou role sportovce - studenta, sportovce - manžela. Změny vyvolané konfliktem se objeví v projevech sportovce a mohou nabýt na intenzitě zejména v zátěžových podmínkách utkání (SLEPIČKA, 1988, s. 75).

V důsledku sociální percepce dochází k některým chybám v posuzování lidí. K nejznámějším faktorům zkreslující poznávání osobnosti patří zejména autoprojekce, „haló efekt“, pořadí informací, soukromá teorie osobnosti, povaha interakce mezi posuzovaným, efekt shovívavosti, vztah figura-pozadí a aktuální psychické stavy posuzovatele (PAVLÍČKOVÁ, 2001, s. 15). K těmto faktorům se ve svých knihách přiklání i Slepíčka.

2.5.6 Komunikace

Komunikace je nezbytnou součástí každé interakce. Lze si jen těžko představovat osoby, které v určitém, ať již v krátkodobém nebo dlouhodobém kontaktu jsou v průběhu tréninkového procesu nebo vlastní sportovní činnosti bez vzájemné komunikační vazby. Obecně je za komunikaci považováno sdělování určitých významů, informací v procesu přímého nebo nepřímého sociálního kontaktu. Mezilidskou komunikaci je možno chápat jako základní složku mezilidské interakce, která se uskutečňuje pomocí faktu, že v každé společnosti existuje určitý soubor sdělených významů. Na základě tohoto dohodnutého souboru významů, jsou lidé té které skupiny, oblasti, společnosti schopni komunikovat a tím se vzájemně dorozumívat. Takto definovaná komunikace probíhá ve dvou formách. Komunikační akt a komunikační proces.

Komunikační akt zahrnuje jednotlivé případy komunikace, jako je rozhovor dvou lidí, schůzi malé skupiny. Je poměrně uzavřený a netrvá příliš dlouho.

Komunikační proces se skládá z několika komunikačních aktů. Příkladem mohou být vyučovací procesy složené z jednotlivých komunikačních aktů (SLEPIČKA, 1984, s. 154).

Mezilidskou komunikaci rozdělujeme do dvou základních skupin. Verbální komunikace a neverbální komunikace. Verbální komunikace se vyznačuje řečí. Řeč je nástrojem myšlení a prostředkem dorozumění mezi lidmi. Sdělování myšlenek při vzájemné styku lidí je stálou životní potřebou člověka (PAVLÍČKOVÁ, 2001, s. 26).

Do neverbální komunikace pak můžeme zařadit tělesný kontakt, zaujetí postoje pohyby rukou, kývání hlavy, blízkost či vzájemné oddálení, vzájemná poloha dvou lidí (PAVLÍČKOVÁ, 2001, s. 27).

3.VÝZKUMNÁ ČÁST

3.1 Charakteristika souboru ze skupiny respondentů

Výzkumný soubor tvořilo celkem 180 hochů ve věku od 9 do 15 let. Experimentální skupinu (ES) fotbalistů, tvořila polovina z celkového počtu respondentů. Druhou polovinu respondentů tvořili žáci nehrající fotbal. Nazýváme jí skupinou kontrolní (KS). ES i KS se dělila podle věku a studujícího ročníku na tři podskupiny. Věková hranice třetích ročníků se pohybovala od 8-9 let. Věková hranice šestého ročníku se pohybovala od 11-12 let. Věková hranice devátého ročníku se pohybovala od 14-15 let. Respondenti, kteří tvořili KS, byli žáci ze tří základních škol, které se nachází ve třech různých městech. ES byla vybrána ze tří městských fotbalových oddílů. Všechny fotbalové oddíly mají velmi slušné tréninkové podmínky a fotbalové zázemí. Tréninky probíhají dvakrát až třikrát týdně a jsou vedeny zkušenými i méně zkušenými trenéry, na což ukazuje kvalita soutěží a umístění v nich.

3.2 Organizace výzkumu

Pro zjištění vlivu fotbalu na sociální učení žáků a dorostenců, jsem použil dotazníkovou metodu. Dotazník je z větší části vlastní konstrukce. Po konzultování dotazníku, byl rozdán na základních školách ve Čkyni, Volyni a na ZŠ Jiřího z Poděbrad ve Strakonících. Fotbalistům byl dotazník rozdán ve fotbalových týmech SK Čkyně, SK Volyně a SK Strakonice 1908. Celkový počet rozdaných dotazníků byl 180, z toho polovinu vyplnili fotbalisté a druhou polovinu žáci nehrající fotbal. Na základní škole byly dotazníky rozdány do třetích, šestých a devátých tříd. Ve fotbalových oddílech vyplňovali dotazník fotbalisté stejných ročníků jako na základních školách. Dotazník vyplnili pouze chlapci.

3.3 Přehled použitých metod

K zjištění závažnosti narůstající agresivity fotbalistů v průběhu jejich vývoje v mládežnických kategoriích byly použity následující metody:

1. Analýza dostupných materiálů, literárních zdrojů a webových stránek, zaměřená na vznik, průběh a důvody agresivity. Sociální učení a vývojové změny v emocích.

2. Pozorování sledovalo agresivní projevy fotbalistů, projevy a pokyny trenéra, dále nesportovní chování a vulgaritu fotbalistů. Pozorování probíhalo na tréninkových jednotkách a mistrovských utkání. Pozorování bylo zapisováno do záznamového bloku, kde byl kladen důraz na četnost agresivních projevů jednotlivých družstev.
3. Rozhovory to jak individuální tak skupinové, probíhaly většinou po odehraných utkáních a po vyplnění testu. Otázky směřovaly k jejich vztahu k agresivitě, k trestům za nesportovní chování a za hrubé fauly, uplácení rozhodčích a volný čas.
4. Test zkoumající míru agresivity hráčů fotbalu. Test byl složen z dvanácti otázek. V každé otázce byla popsána jiná fotbalová situace, na kterou dotazovaní mohli odpovědět variantou A nebo B. Kostra otázek pocházela z knihy od Wieberga a Goulda (2003). Otázky byly upraveny po konzultaci s vedoucí práce, aby vyhověly šetření ve fotbale. Znění testu je v příloze č.1. Správnost odpovědí a odpovědi dotazovaných jsou uvedeny dále.

3.4 Statistické zpracování dat

Pro ověření výzkumných otázek bylo nutno test vyhodnotit. Test se skládal z osmi otázek, kde bylo možno volit variantu příklánějící se k agresivitě „A“ a ze čtyř otázek, kde bylo možno volit odpověď inklinující k asertivitě či bázlivosti „B“. Bodování agresivních a neagresivních odpovědí bylo následující:

Odpověď inklinující k agresivitě (n=8) - správná odpověď - 0 bodů

- špatná odpověď - 1 bod s označením + (plus)

Odpověď inklinující k asertivitě (n=4) - správná odpověď - 1 bod s označením –(mínus)

- špatná odpověď - 0 bodů

Pro konečný výpočet míry agresivity se musely mínusové body (x) odečíst od počtu odpovědí inklinujících k asertivitě (n=4-x) a tento výsledek (n) se přičetl k bodům označenými plus (y) $v = [n+(y)]$. Konečný výsledek (v) vypovídal míru agresivity jednotlivých respondentů. Čím vyššího čísla na pomyslné stupnici od 0-12 bodů dotazovaný dosáhl, byla jeho míra agresivity vyšší.

3.5 Analýza jednotlivých otázek a diskuse k nim

1. otázka: „Fotbalový obránce ušetří tvrdým, ale na druhou stranu legálním zásahem protihráče. Později mu oznámí, že ho chtěl jen potrestat a přinutit ho dvakrát si rozmyslet, zdali bude opět bránit brankáři v jeho činnosti, při rohovém kopu nebo ne.“

Na první otázku byla správná odpověď A. Ačkoliv byl zásah obránce legální, je zde patrný záměr zranit protivníka. Fotbalisté a žáci nehrající fotbal odpověděli takto:

Tabulka č.1: Výsledky odpovědí 3., 6., 9. třídy fotbalistů ES (n=30), KS (n=30)

Otázka č.1	3.tř. F.	3.tř. Nf.	6.tř. F	6.tř. Nf.	9.tř. F.	9.tř. Nf.
Neutrální	16	11	19	17	11	18
+ (A)	14	19	11	13	19	12

Pozn.: F ES fotbalistů (n=90)

Nf KS žáků nehrající fotbal (n=90)

+ (A).....počet odpovědí určující u respondentů větší agresivitu

Neutrálnípočet testovaných, který zvolil správnou variantu

Jak je patrné u otázky číslo jedna, tak nejméně odpovědí inklinujících k agresivitě měli fotbalisté šestých ročníků. Naopak nejvíce otázek inklinujících k agresivitě měli nefotbalisté třetích a fotbalisté devátých ročníků. Z těchto odpovědí nemůžeme potvrdit nárůst agresivity u starších ročníků ani výrazné změny mezi fotbalisty a nefotbalisty.

U první otázky vedlo dotazované k chybné odpovědi směřující k agresivitě zřejmě slovo „legální“, což jim bylo vysvětleno jako pravidly povolený způsob. Odpověď vedoucí k odpovědi inklinující k agresivitě mohli také zakroužkovat proto, že je pro mládež dnes běžné oplácet druhému křivdu stejným způsobem i třeba nesportovním či nemorálním.

2 otázka: „Fotbalový záložník v souboji o míč, tělem uštědří tvrdým, ale nelegálním způsobem protihráče“.

Na druhou otázku byla správná odpověď B. U této situace nebyl úmysl zranění protihráče. Fotbalisté a žáci nehrající fotbal odpověděli takto:

Tabulka č.2: Výsledky odpovědí 3., 6., 9. třídy fotbalistů ES (n=30), KS (n=30)

Otázka č.2	3.tř. F.	3.tř. Nf.	6.tř. F	6.tř. Nf.	9.tř. F.	9.tř. Nf.
Neutrální	11	8	12	9	15	13
- (B)	19	22	18	21	15	17

Pozn.: F ES fotbalistů (n=90)

Nf KS žáků nehrající fotbal (n=90)

- (B).....počet odpovědí určující u respondentů asertivitu či
bázlivost

Neutrálnípočet testovaných, který zvolil správnou variantu

Při pohledu na odpovědi na otázku číslo dva je patrné, že nejvíce asertivní až bázlivý jsou zde žáci třetích ročníků nehrající fotbal, kteří dosáhli nejvyššího počtu bodů s označením mínus. Prohlédneme-li si tabulku č.2 podrobněji, zjistíme jasný pokles bodů s označením mínus ve vztahu se zvyšujícím se ročníkem. Také je zde znázorněn mírný rozdíl mezi fotbalisty a nefotbalisty stejných ročníků. Žáci nehrající fotbal na tuto otázku odpovídali asertivněji než fotbalisté.

V této otázce mohlo dotazované zmást slovo „nelegální“, což jim bylo vysvětleno jako pravidly nedovolený způsob. Odpovědi nám ukázaly, že nefotbalisté považují většinu zákroků na hranici pravidel za nesportovní. Pokaždé však nemusí být nelegální způsob agresivní.

3. otázka: „Fotbalový trenér kopne do zařízení střídačky (kopne do lahve s pitím, zahodí poznámkový blok), jako protest proti spornému odpískání“.

Na třetí otázku byla správná odpověď B. Chování trenéra nebylo vedeno proti jinému jedinci. Fotbalisté a žáci nehrající fotbal odpověděli takto:

Tabulka č.3: Výsledky odpovědí 3., 6., 9. třídy fotbalistů ES (n=30), KS (n=30)

Otázka č.3	3.tř. F.	3.tř. Nf.	6.tř. F	6.tř. Nf.	9.tř. F.	9.tř. Nf.
Neutrální	6	3	7	6	6	9
- (B)	24	27	23	24	24	21

Pozn.: FES fotbalistů (n=90)

NfKS žáků nehrající fotbal (n=90)

- (B).....počet odpovědí určující u respondentů asertivitu či
bázlivost

Neutrálnípočet testovaných, který zvolil správnou variantu

Pohledem na výsledky odpovědí, zjistíme minimální odchylky v názorech na tuto otázku. Z těchto odpovědí nemůžeme prokázat zvýšenou či sníženou asertivitu v porovnání mezi jednotlivými ročníky. Uvážíme-li počet testovaných, jsou výsledky u jednotlivých skupin dosti vysoké.

K chybě zřejmě došlo ze strany žáků, kdy špatně pochopili výraz „agresivita“. Nezvládání svých emocí, cholerické jednání a vandalství, není agrese, pokud není zaměřena na jinou osobu. Pozitivem je ovšem fakt, že jak skupina fotbalistů tak nefotbalistů považují takovéto chování za neadekvátní.

4. otázka: „Karel, obránce fotbalového týmu vrátil úder loktem protihráči jako odplatu za jeho stejné chování vůči jemu“.

Na otázku s číslem čtyři byla správná odpověď A. Ačkoliv obránce cítil, že byl zraněn první, je zde patrný záměr zranit protivníka. Fotbalisté a žáci nehrající fotbal odpověděli čtvrtou otázkou takto:

Tabulka č.4: Výsledky odpovědí 3., 6., 9. třídy fotbalistů ES (n=30), KS (n=30)

Otázka č.4	3.tř. F.	3.tř. Nf.	6.tř. F	6.tř. Nf.	9.tř. F.	9.tř. Nf.
Neutrální	26	18	24	20	27	21
+ (A)	4	12	6	10	3	9

Pozn.: FES fotbalistů (n=90)

NfKS žáků nehrající fotbal (n=90)

+ (A).....počet odpovědí určující u respondentů větší agresivitu

Neutrálnípočet testovaných, který zvolil správnou variantu

Z tabulky č.4 můžeme vyčíst, že k odpovědi inklinující k agresivitě, nejvíce krát odpověděli žáci třetích ročníků nehrající fotbal. Nejmenší počet odpovědí inklinující k agresivitě měli fotbalisté devátých ročníků. Nemůžeme zde prokázat nárůst agresivity v závislosti na věku dotazovaných, naopak je zde patrný rozdíl mezi fotbalisty a nefotbalisty stejných ročníků.

S odpovědí vyplývá, že fotbalisté jsou záměrnou výchovou vedeni neoplácet křivdu, agresí a tvrdé fauly nesportovním chováním, a proto ani deváté ročníky nemají tak vysokou míru agresivity jako fotbalisté ostatních ročníků. Za povšimnutí stojí čísla dosažená nefotbalisty. Opět se ukázalo, že pro žáky nehrající fotbal je běžné oplácet křivdu stejným či podobným způsobem.

5. otázka: „Fotbalový obránce provede faul na útočníka který běží sám na branku, a to i za cenu červené karty a bez jasného úmyslu odkopnout míč od nohou útočníka.“

Na pátou otázku byla správná varianta A. V této situaci byl jasný záměr zranit protihráče. Fotbalisté a žáci nehrající fotbal odpověděli takto:

Tabulka č.5: Výsledky odpovědí 3., 6., 9. třídy fotbalistů ES (n=30), KS (n=30)

Otázka č.5	3.tř. F.	3.tř. Nf.	6.tř. F	6.tř. Nf.	9.tř. F.	9.tř. Nf.
Neutrální	24	19	17	24	16	18
+ (A)	6	11	13	6	14	12

Pozn.: FES fotbalistů (n=90)

NfKS žáků nehrající fotbal (n=90)

+ (A).....počet odpovědí určující u respondentů větší agresivitu

Neutrálnípočet testovaných, který zvolil správnou variantu

Na otázku číslo pět měla nejvíce odpovědí inklinujících k agresivitě skupina fotbalistů šestých ročníků. Nejméně odpovědí inklinujících k agresivitě měla skupina fotbalistů ze třetích ročníků a nefotbalistů ze šestých ročníku. Při srovnání jednotlivých ročníků fotbalistů a nefotbalistů, dochází k rozporu. Ve třetích ročnících inklinují k agresivitě spíše žáci nehrající fotbal, ale naopak v šestých třídách inklinují k agresivitě spíše fotbalisté. V devátých ročnících je rozdíl v inklinaci přibližně stejný. U třetích, šestých a devátých ročníků nefotbalistů je v inklinaci k agresivnímu chování patrné kolísání.

Na těchto odpovědích je patrné, že přechodem z fotbalové přípravy do žákovských kategorií nastává zlom v inklinaci k agresivitě. Žákovská utkání, hraná na hřištích běžných parametrů jsou více ovlivněna taktikou a snahou dosáhnout co nejvyššího umístění v tabulce. Proto asi tlak ze strany trenérů či rodičů, touha po vítězství a zklamání z prohry zabraňují fotbalistům rozeznat v zápalu boje nesportovní chování.

6. otázka: „Jarda zpracovává vysoký míč na prsa a při krytí míče rozpažením, zasáhne bránícího protihráče, který přibíhá za Jardovými zády, do obličeje.“

Na šestou otázkou byla správná odpověď B. I přes úder do obličeje, zde nebyl jasný úmysl zranit protihráče. Fotbalisté a žáci nehrající fotbal odpověděli takto:

Tabulka č. 6: Výsledky odpovědí 3., 6., 9. třídy fotbalistů ES (n=30), KS (n=30)

Otázka č.6	3.tř. F.	3.tř. Nf.	6.tř. F	6.tř. Nf.	9.tř. F.	9.tř. Nf.
Neutrální	21	15	20	27	27	28
- (B)	9	15	10	3	3	2

Pozn.: F ES fotbalistů (n=90)

Nf KS žáků nehrající fotbal (n=90)

- (B).....počet odpovědí určující u respondentů asertivitu či
bázlivost

Neutrálnípočet testovaných, který zvolil správnou variantu

Výsledky odpovědí v tabulce č.6 nám ukazují, že největší počet otázek směřujících k asertivitě či bázlivosti mají třetí třídy žáků nehrajících fotbal. Nejméně odpovědí inklinujících k asertivitě mají deváté ročníky žáků nehrajících fotbal. Porovnáme-li jednotlivé ročníky fotbalistů a nefotbalistů mezi sebou, zjistíme patrný rozdíl v odpovědích. Zatímco u třetích ročníků mají větší počet otázek směřujících k asertivitě nefotbalisti, tak u šestých ročníků je to naopak. Zajímavé porovnání poklesu odpovědí inklinujících k asertivitě je vzhledem k narůstajícímu věku. U fotbalistů klesají odpovědi až v devátém ročníku, zatímco u nefotbalistů klesají odpovědi směřující k asertivitě už v šestém ročníku.

Větší asertivnost či bázlivost u třetích a šestých ročníků fotbalistů v této otázce zřejmě vyvolal zásah protivníka do obličeje. Z toho je patrné, že fotbalisté posuzují i neúmyslné zranění za něco špatného či nesportovního. U nefotbalistů asertivita klesá již v šestém ročníku. Příčina může být v socializaci žáka. V šestém ročníku už začínají žáci vnímat agresivitu a násilí, které je možno vidět v televizi, v počítači a na internetu, a proto úder do obličeje už nepovažují za agresivní počínání jako to mu bylo u třetích ročníků.

7. otázka: „Pavel ví, že Honza si uvědomuje svoji schopnost dát gól z trestného kopu pod silným tlakem. Pavel řekne Honzovi, že trenér Novák řekl, že pokud nedá gól, bude vystřídán. Trenér Novák toto nikdy neřekl.“

Na otázku s číslem sedm byla správná odpověď A. Zde sice nebyl patrný úmysl zranit protihráče, ale záměr zde byl psychicky poškodit spoluhráče nahnáním strachu a úzkosti. Fotbalisté a žáci nehrající fotbal odpověděli takto:

Tabulka č.7: Výsledky odpovědí 3., 6., 9. třídy fotbalistů ES (n=30), KS (n=30)

Otázka č.7	3.tř. F.	3.tř. Nf.	6.tř. F	6.tř. Nf.	9.tř. F.	9.tř. Nf.
Neutrálně	21	20	19	19	20	10
+(A)	9	10	11	11	10	20

Pozn.: FES fotbalistů (n=90)

NfKS žáků nehrající fotbal (n=90)

+(A).....počet odpovědí určující u respondentů větší agresivitu

Neutrálnípočet testovaných, který zvolil správnou variantu

Poprvé se otázka týkala psychické agresivity. Reakce respondentů byly v počtu odpovědí inklinujících k agresivitě až na deváté třídy nefotbalistů skoro stejné. Dá se tedy říci, že nadpoloviční většina respondentů si je vědoma psychického agresivního chování.

Reakce devátých ročníků nefotbalistů je zarážející. Proč dospívající jedinci reagovali na psychickou agresivitu tak opačně než ostatní ročníky? Není možné, aby se v dosavadním životě nesetkali s agresivitou, která ubližuje druhému jedinci pouze po psychické stránce. Počet odpovědí u nefotbalistů možná zapříčinila situace popsaná v otázce č.7. Je zde sice patrné psychologické poškození, ale podané slušnou, nevulgární formou. Lze tady tvrdit, že deváté ročníky nefotbalistů nepovažují psychologické ublížení bez prvků vulgarity za agresivní a tedy je pro ně normální a běžné.

8 otázka: „Tomáš zasáhl prudkým míčem při obranném odkopu protihráče do obličeje.“

Na osmou otázku je správná odpověď B. Ačkoliv výsledkem bylo poškození, nebyl zde patrný úmysl. Fotbalisté a žáci nehrající fotbal odpověděli takto:

Tabulka č.8: Výsledky odpovědí 3., 6., 9. třídy fotbalistů ES (n=30), KS (n=30)

Otázka č.8	3.tř. F.	3.tř. Nf.	6.tř. F	6.tř. Nf.	9.tř. F.	9.tř. Nf.
Dobře	26	28	25	24	19	16
- (B)	4	2	5	6	11	14

Pozn.: FES fotbalistů (n=90)

NfKS žáků nehrající fotbal (n=90)

- (B).....počet odpovědí určující u respondentů asertivitu či
bázlivost

Neutrálnípočet testovaných, který zvolil správnou variantu

Na otázku inklinující k asertivitě či bázlivosti byli reakce respondentů tentokrát jiné. V předešlých odpovědích měli otázek s označením mínus více třetí ročníky. Z odpovědí na osmou otázku můžeme pozorovat, že největší počet otázek směřující k asertivitě mají deváté ročníky. Je zde i patrný nárůst asertivních odpovědí vzhledem k věku respondentů. Nemůžeme však říci, že je zde patrný rozdíl mezi jednotlivými ročníky fotbalistů a nefotbalistů. V každém ročníku je rozdíl v odpovědích nepatrný.

Počet otázek inklinujících k asertivitě u devátých ročníků přikládáme věkové vyzrálosti. V devátých ročnících, jsou hráči už tak technicky vyspělí, že jsou schopni, v jistých situacích, úmyslně zasáhnout protihráče míčem. Z toho je možno tvrdit, že volili variantu B. V mladších ročnících správně rozpoznali neúmyslné zavinění a proto reagovali na neutrální odpověď. U třetích ročníků je možno tvrdit, že považují neúmyslný fyzický kontakt za nesportovní, naproti kontaktu nefyzickému.

9.otázka: „Trenér Novák o poločase nabádá své hráče, aby protihráče s číslem 10 nepustili do zakončení, třeba i za cenu hrubého faulu.“

Na devátou otázku byla správná odpověď A. Ze strany trenéra zde nebyl jasný úmysl zranit protihráče, ale psychologické působení a nabádání k agresi. Fotbalisté a žáci nehrající fotbal na otázku s číslem devět odpověděli takto:

Tabulka č.9: Výsledky odpovědí 3., 6., 9. třídy fotbalistů ES (n=30), KS (n=30)

Otázka č.9	3.tř. F.	3.tř. Nf.	6.tř. F	6.tř. Nf.	9.tř. F.	9.tř. Nf.
Dobře	21	23	13	19	10	16
+ (A)	9	7	17	11	20	14

Pozn.: FES fotbalistů (n=90)

NfKS žáků nehrající fotbal (n=90)

+ (A).....počet odpovědí určující u respondentů větší agresivitu

Neutrálnípočet testovaných, který zvolil správnou variantu

Situace v otázce s číslem devět se týkala opět psychické agresivity. Nejméně odpovědi přiklánějící se k agresivitě měli žáci třetích tříd nehrajících fotbal. Nejvíce odpovědi inklinujících k agresivitě měly deváté ročníky fotbalistů. Z tabulky č.9, je zřejmé, že nárůst odpovědí inklinujících k agresivitě roste vzhledem k věku žáků a to jak u fotbalistů tak u nefotbalistů. U šestých a devátých ročníků je patrný rozdíl mezi fotbalisty a žáky nehrající fotbal.

To co zapříčinilo odpověď přiklánějící se k agresivnímu chování u šestých a devátých tříd bylo zřejmě to, že se s takovouto situací mohli v praxi setkat nebo si ji dovedou lehce představit. Je také možné, že některé pokyny trenéra si hráči špatně vyloží a za následnou nesportovní hru se necítí vinni. Proto by se nasazení, obětavost a důraz v osobních soubojích neměl zaměňovat za agresivní či nesportovní chování. Nabádání k agresivitě ze strany trenérů můžeme řadit mezi nejvážnější prohřešky ve vývoji mladých fotbalistů v zaujímání postojů k agresivnímu chování.

10. otázka: „Pepík v přerušené hře upadne a drží se za obličej. Rozhodčímu následně řekne, že ho protihráč udeřil do obličeje. Hráč z druhého týmu to však neudělal. Bylo Pepíkovo chování agresivní?“

Na desátou otázku byla správná odpověď A. Je zde patrné psychologické poškození protihráče. Fotbalisté a žáci nehrající fotbal odpověděli takto:

Tabulka č.10: Výsledky odpovědí 3., 6., 9. třídy fotbalistů ES (n=30), KS (n=30)

Otázka č.10	3.tř. F.	3.tř. Nf.	6.tř. F	6.tř. Nf.	9.tř. F.	9.tř. Nf.
Dobře	24	23	12	17	17	13
+ (A)	6	7	18	13	13	17

Pozn.: FES fotbalistů (n=90)

NfKS žáků nehrající fotbal (n=90)

+ (A).....počet odpovědí určující u respondentů větší agresivitu

Neutrálnípočet testovaných, který zvolil správnou variantu

Na otázku číslo deset, která se týkala psychického ublížení měli nejmenší počet odpovědí inklinující k agresivitě fotbalisté třetích ročníků. Nejvíce odpovědí směřující k agresivitě měli fotbalisté šestých ročníků. Z tohoto porovnání vyplývá, že největší změna v postoji k agresivitě u fotbalistů, nastane při přechodu mezi třetím a šestým ročníkem. Patrné z tabulky je i to, že u fotbalistů se názor na psychickou agresi v podobě simulování v devátých ročnících zmenšil. U všech ročníků nefotbalistů je patrný nárůst odpovědí inklinujících k agresivitě, vzhledem k věku žáků, směrem vzhůru.

To, že šesté ročníky fotbalistů reagovaly na otázku číslo deset výrazným rozdílem oproti třetím, je zřejmě přechod do starší mládežnické kategorie. Vnímání a zájem o dospělí fotbal v tomto období značně vzroste, a proto vlivem medií a sociálním učením se mladí fotbalisté začnou setkávat se simulováním. Špatnou výchovou nebo neupozorněním trenérů, rodičů případně učitelů se pro šesté ročníky simulování stává součástí hry. Až v průběhu dalšího vývoje a stálým vzděláváním se názor na simulování může změnit.

11. otázka: „Při fotbalovém utkání fanoušci prohrávajícího týmu vykřikují vulgární výrazy na jednoho z hráčů ze soupeřova týmu.“

Na předposlední otázku týkající se agresivity fotbalových diváků je správná odpověď A. Je zde jasné psychologické poškození jednoho z hráčů. Fotbalisté a žáci nehrající fotbal na jedenáctou otázku odpověděli takto:

Tabulka č.11: Výsledky odpovědí 3., 6., 9. třídy fotbalistů ES (n=30), KS (n=30)

Otázka č.11	3.tř. F.	3.tř. Nf.	6.tř. F	6.tř. Nf.	9.tř. F.	9.tř. Nf.
Dobře	25	25	25	29	22	23
+ (A)	5	5	5	1	8	7

Pozn.: F ES fotbalistů (n=90)

Nf KS žáků nehrající fotbal (n=90)

+ (A).....počet odpovědí určující u respondentů větší agresivitu

Neutrálnípočet testovaných, který zvolil správnou variantu

Otázka číslo jedenáct se týkala agresivity diváků, konkrétně pak psychického poškození. Ve všech věkových kategoriích, a to jak u fotbalistů i u nefotbalistů, nejsou patrné výrazné změny v počtu odpovědí inklinujících k agresivnímu chování. Výraznější změna je v počtu odpovědí je u šestého ročníku nefotbalistů, kde až na jednoho, považují vulgární urážení druhé osoby za agresivní. Porovnáme-li stejné ročníky fotbalistů a nefotbalistů, nenalezneme výraznější rozdíl v postoji k hrubému chování diváků.

Množství odpovědí přiklánějících se k agresivitě byl malý, protože již v raném věku jsou děti vychovávány k slušné mluvě a za vulgarismy jsou trestány. Velký vliv na tom mají i média, která ukazují následky hrubého a nesportovního chování fanoušků na stadionech i mimo ně. I přes to, že děti ví a jsou upozorňovány na vulgarismy velmi často je ve svých rozhovorech používají, a to už i děti prvního stupně základní školy. A není se čemu divit. Slova, která můžeme slyšet na fotbalových zápasech dospělých, snad nelze ani publikovat.

12. otázka: „Před zápasem je rozhodčímu nabídnuto, že pokud zařídí vítězství domácího týmu, dostane finanční odměnu. Rozhodčí tento návrh přijal.“

Na poslední otázku s číslem dvanáct je správné odpověď A. Je zde jasné psychické poškození celého fotbalového družstva. Fotbalisté a žáci nehrající fotbal na otázku s číslem dvanáct odpověděli takto:

Tabulka č.12: Výsledky odpovědí 3., 6., 9. třídy fotbalistů ES (n=30), KS (n=30)

Otázka č.12	3.tř. F.	3.tř. Nf.	6.tř. F	6.tř. Nf.	9.tř. F.	9.tř. Nf.
Dobře	23	21	18	21	24	12
+ (A)	7	9	12	9	6	18

Pozn.: FES fotbalistů (n=90)

NfKS žáků nehrající fotbal (n=90)

+ (A).....počet odpovědí určující u respondentů větší agresivitu

Neutrálnípočet testovaných, který zvolil správnou variantu

Poslední otázka se týkala úplatkářství. Měla se dotknout nedávné kauzy, kde byla v českém fotbale odhalena rozsáhlá korupce. Z pohledu agresivního chování, se mělo jednat o psychické ublížení družstvu nebo jedinci soupeře. Je paradox, že nejmenší i největší počet odpovědí inklinující k agresivitě měli deváté ročníky. Nejméně těchto odpovědí měli hráči kopané a nejvíce žáci nehrající fotbal. Zaměříme-li se na množství odpovědí vzhledem k věku dotazovaných, je tu jistý rozdíl. U fotbalistů nám v šestém ročníku množství oproti třetím ročníkům narůstá a v devátém klesá, proti tomu u nefotbalistů je množství ve třetích i v šestých ročnících stejné a v devátých ročnících podstatně stoupá.

Rozdíl v počtu odpovědí u devátých ročníků je zřejmě z důvodu praxe a poznání. Fotbalisté v dorosteneckých soutěžích se již mohou setkat při utkání s uplácením. Mnoho z nich nastupuje v mužských kategoriích a tam je, či bylo uplácení v mnoha případech běžné. Vědí, jak je uplácení unfair a pocit, že jste prohráli jen díky penězům je hodně smutný. Naproti tomu žáci devátých ročníků nehrající fotbal, se s podplácením rozhodčích setkají málokdy, proto úplatek nevidí z tak špatný přečin jako fotbalisté.

3.6 Celkové a statistické zpracování dat

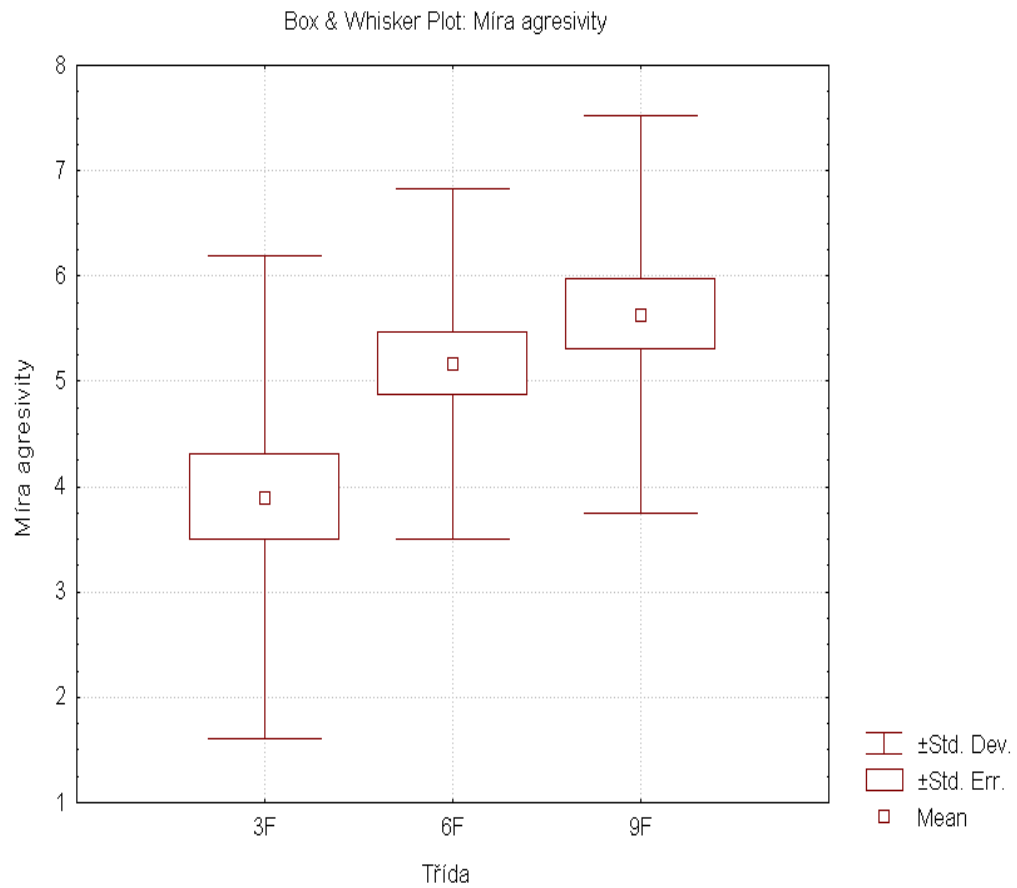
Pro zjištění správnosti tvrzení výzkumných otázek byl použit počítačový software SPSS - ANOVA. Tento postup je zobecněný t-test pro více skupin. Měření a výsledky prováděl Ing. Michal Šerý z Jihočeské univerzity v Č. Budějovicích. Porovnání ES a KS dopadlo následovně.

U první výzkumné otázky, kde byla předpokládána vyšší tolerance k agresivitě vyšších ročníků, se výzkumná otázka prokázala. Vzhledem k věku respondentů, byl dokázán rozdíl v toleranci k agresivitě na hladině významnosti $p < 0,05$. Rozdíl byl průkazný u celé experimentální skupiny, to znamená jak mezi třetími a šestými ročníky, tak mezi šestými a devátými ročníky.

V případě druhé výzkumné otázky, kde byla předpokládána větší míra agresivity u experimentální skupiny oproti kontrolní skupině, se výzkumná otázka neprokázala. Statisticky nebyl dokázán významný rozdíl na hladině významnosti $p < 0,05$, to znamená že ES nebyla agresivnější než KS.

Výsledky z měření SPSS – ANOVA jsou uvedeny dále:

Míra agresivity experimentální skupiny:

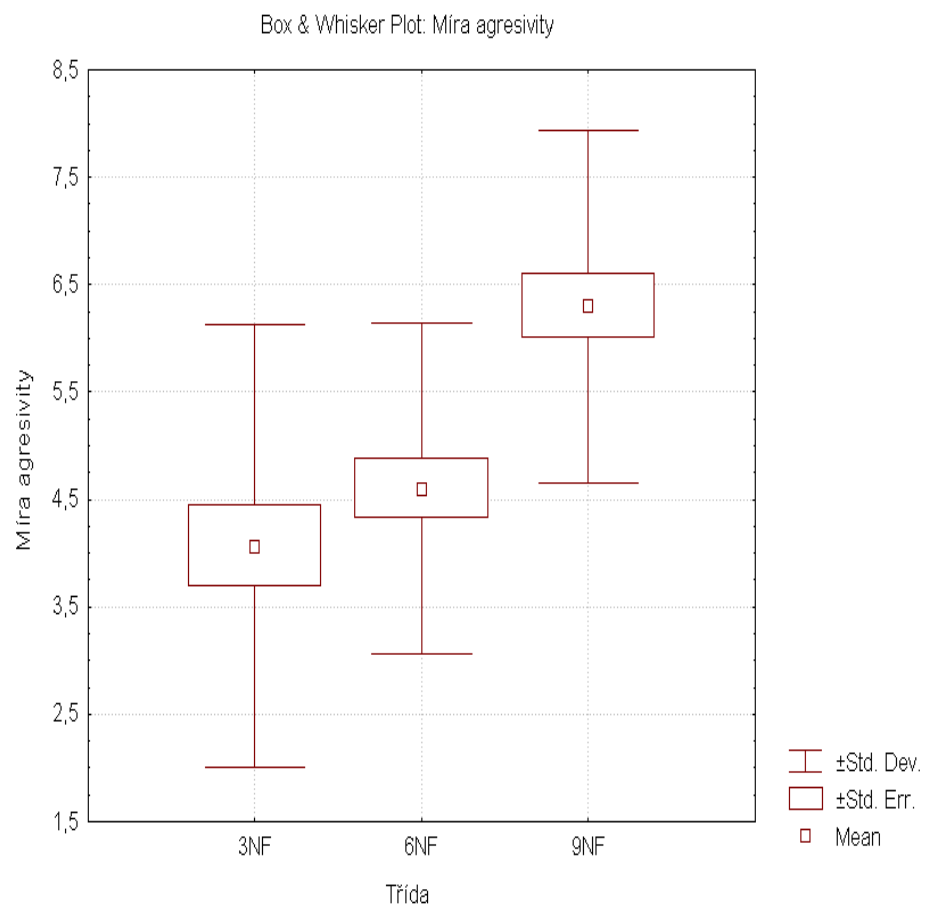

Analysis of Variance (pro stat2.sta)

Marked effects are significant at $p < .05000$

	SS	df	MS	SS	df	MS		
	Effect	Effect	Effect	Error	Error	Error	F	p
VAR2	48,2666667	2	24,1333333	335,833333	87	3,86015326	6,25191067	0,00290441

Míra agresivity kontrolní skupiny:

Analysis of Variance (pro stat2.sta)

Marked effects are significant at $p < ,05000$

	SS	df	MS	SS	df	MS		
	Effect	Effect	Effect	Error	Error	Error	F	p
VAR2	81,622222	2	40,811111	271,366667	87	3,11915709	13,0840192	1,07672E-05

3.7 Rady pro boj s agresivitou ve sportu

Následující rady jak bojovat ve sportu s agresivním chováním jsou zpracovány podle Weiberga a Gouda 2003.

1. Management fotbalových asociací by měl zásadně přepracovat pokuty, tak aby důsledky agresivního chování měli větší kárnou hodnotu než-li potenciální zesílení.
2. Management fotbalových týmů by měl zajistit kvalifikované trenéry, obzvláště pak na juniorské úrovni, kteří by zdůrazňovali zásady fair play.
3. Management fotbalových klubů by měl zakázat užívání alkoholických nápojů při sportovních utkáních.
4. Média by měla řádně zaznamenávat agresivní incidenty, které se přihodí při sportu, ale tyto události by neměla vyzdvihovat.
5. Média by měla podporovat kampaň, která by snížila násilí a nepřátelskou agresi při sportu a tato kampaň by také měla zapojit všechny svojí účastí a slibem sportovců, trenérů, managementu a diváků.
6. Trenéři, manažeři, lidé spjatí se sportem, media a samotní sportovci by se měli zúčastnit workshopů zaměřených na agresi a násilí, aby se ubezpečili, že rozumí tématu agrese, vědí proč se objevuje, znají jeho příčiny a důsledky a vědí, jak agresivní chování kontrolovat.
7. Trenéři, manažeři, media by měla povzbudit sportovce, aby se zapojili do společenských norem chování a potrestat ty, kteří ve svém chování projevují známky nepřátelství.
8. Samotní sportovci by se měli účastnit cílových programů zaměřených na pomoc zmenšení agresivních tendencí v chování. Upevněním pravidel v dávání pokud za krutost, změna těchto pravidel je zřejmě jediná odpověď, jak zpomalit agresi ve sportu. Konec konců jsou to sportovci, kteří za své agresivní chování nesou zodpovědnost (WEINBERG, GOULD, 2003, s. 522).

V následujících bodech jsou popsány další rady jak omezit agresivní chování diváků, hráčů fotbalu od kategorií přípravek až po kategorie dospělých.

9. Fotbalové svazy, managementy jednotlivých týmů, rozhodčí i samotní hráči by měli bojovat proti korupci a úplatkářství.
10. Fotbalové asociace by měli zpřísnit pokuty a tresty pro agresivní diváky a vandalství na stadionech.
11. Trenéři mládežnických kategoriích by si měli uvědomit, jakou sílu má kolektivní sport a jak velkou podstatu má vliv fotbalu v rozvoji mladého jedince. Déle by si měli uvědomit, že svou přítomností jsou pro začínající fotbalisti vzorem a autoritou, která má možnost nasměrovat vývoj mladého jedince tím správním směrem.
12. Rodiče by si měli najít čas a navštívit zápas či trénink svých mladých fotbalistů, aby poznali prostředí, ve kterém jejich dítě vyrůstá a v případě nevyhovujících sociálních podmínek ve vývoji mladého sportovce včas upozornili vedení oddílu.

4. ZÁVĚR

V závěru mé práce bych chtěl zhodnotit postoj k agresivnímu chování fotbalistů a běžné populace chlapců. Ten kdo přichází s dětmi často do styku, si jistě povšiml narůstající agresivity dětí základních škol. To, že jsou děti agresivnější poukazuje na jistý problém, který je třeba začít razantně řešit. Problémem v řešení agresivity je zajisté odhalit kde a jak vzniká agresivita. Původců agresivity je nepřeborné množství a eliminovat všechny je nemožné. Často se v médiích objevuje agresivita sportovců a právě sport se udává jako jeden z původců agresivity.

Není to však pouze agresivita, která vrhá na sport špatné jméno. Praxe přináší stále nové a nálehavější skutečnosti. Směřuje působení trenérů na sportující děti a mládež skutečně k harmonickému rozvoji osobnosti? Je sportovní praxe zaměřena na to, aby se u mladých fotbalistů rozvíjely jejich dispozice, schopnosti a dovednosti? Nesetkáváme se až příliš často s deformacemi ve vývoji dítěte, kdy se v jeho osobnosti vyvíjí něco nežádoucího, co se neslučuje s požadavky harmonického vývoje (SLEPIČKA 1988, s.142)? Odpovědět na všechny tyto otázky by bylo velice obtížné a vyžadovalo by to mnoho času a práce.

Touto prací mělo být zjištěno, zda fotbal má podstatný vliv na sociální učení a postoj k agresivitě chlapců základních škol. V první výzkumné otázce jsme předpokládali, že míra agresivity u experimentální skupiny fotbalistů z vyšších ročníků bude vyšší, než u experimentální skupiny fotbalistů z nižších ročníků. Po statistickém vyhodnocení míry agresivity na počítačovém softwaru SPSS - ANOVA se u experimentální skupiny prokázalo, že starší ročníky fotbalistů mají větší míru agresivity než ročníky mladší. Dalo by se tedy říci, že by fotbal mohl mít negativní vliv na sociální učení a postoj k agresivitě mladých fotbalistů. To ovšem vyvrací fakt, že žáci základních škol, kteří fotbal nehrají, mají tuto vzrůstající tendenci v postoji k agresivitě stejnou jako fotbalisté. To vše se potvrdilo při vyhodnocování druhé výzkumné otázky, kde jsme předpokládali, že míra agresivity u experimentálních skupin fotbalistů bude větší než u kontrolních skupin žáků nehrajících fotbal. Následné statistické měření prováděné na softwaru SPSS – ANOVA prokázalo, že mezi skupinami fotbalistů a skupinami nefotbalistů není statisticky významný rozdíl v míře agresivity. Z měření tedy vyplývá, že fotbal není hlavním činitelem v rozvoji agresivního chování mladých fotbalistů. To je jistě pozitivní zjištění pro rodiče začínajících fotbalistů i pro fotbalisty samotné. Zajisté jsou situace kdy hráči fotbalu použijí nesportovní či agresivní prostředky proti

protihráči, ale správným vedením trenérů a důrazným řešením těchto přečinů ve fotbalových oddílech, školách či rodinách se dá předejít dalšímu podobnému chování.

Jednou z mnoha činností, kde se děti stýkají s agresivitou, a na které bychom se měli zaměřit jsou média a počítačové hry, kde je prezentována brutalita a násilí. Existují i dalšími faktory rozvíjející agresivitu mládeže základních škol, jako je například domácí násilí, šikana ve školách a další situace současného života. Za povšimnutí stojí pohádky vysílané v denních hodinách, kde se velmi často objevuje násilí a ubližování druhým. Avšak i tomu lze předejít, řádnou kontrolou volného času dětí. Důsledná kontrola televizních pořadů a počítačových her by jistě snížila míru agresivity dospívající mládeže.

Z poznatků posbíraných během vyplňování testu na základních školách se potvrdilo, že fotbal, i přes rozmach nových sportů, které přicházejí ze všech světových stran, patří na malých městech a vesnicích stále k nejoblíbenějším chlapeckým sportům. Množství začínajících fotbalistů přitahuje k fotbalu jistě přístupnost, medializace, finanční nenáročnost, kamarádství a tradice k fotbalu. Je jen málo měst či větších vesnic, kde by nebylo fotbalové hřiště. Fotbal zde patří k tradici a víkendové zápasy navštěvuje mnoho nadšených příznivců kopané. Ve větších městech, kde je výběr mezi sportovními odvětvími podstatně větší, ovlivňuje volbu výběru kvalita soutěže nebo prestiž jednotlivých sportovních klubů. I přes rozmach nových sportů a sportovního vyžití 21.století, navštěvuje fotbalové oddíly nezanedbatelné procento žáků základních škol. Správným trenérským vedením, a to jak po sportovní tak výchovné stránce, lze dosáhnout snížení brutálních faulů a nesportovního chování na fotbalových trávnících všech kategorií.

Vhodnou skladbou televizních programů a kontrolou počítačových her lze předejít předčasnému seznámení a následnému zneužívání agresivity u dětí základních škol. Těmito a dalšími prostředky je možné docílit postupného seznámení s agresivitou a harmonického vývoje nastávající generace.

Fotbal, fenomén 20 a 21. století, byl a bude řadu následujících let patřit k nejoblíbenější hře naší planety. Svojí dostupností si bude získávat nové a nové začínající talenty, kteří budou předvádět krásy moderního fotbalu po hřištích celého světa. Kam se bude odvíjet budoucnost moderního fotbalu a boj proti agresivnímu chování fotbalistů či fotbalových fandů budeme moci pozorovat na blížícím se a očekávaném mistrovství světa v Německu 2006.

5. LITERATURA

1. ATKINSON, R.,L. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3
2. HELUS, Z. *Úvod do sociální psychologie (Aktualizovaná témata pro studující učitelství)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2001. ISBN 80-7290-054-4
3. JEŘÁBEK, L. *Československý fotbal v číslech a faktech*. Praha: Olympia, 1991
ISBN 80-7033-098-8
4. KREJČÍ, M. *Uplatnění jógy v resocializačním procesu dětí a mládeže*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1998. ISBN 80-7040-311-X
5. KREJČÍ, M., BUMELTOVÁ, M. *Optimalizace denního režimu žáků mladšího školního věku*. České Budějovice: Inca, 1999. ISBN 80-238-4619-1
6. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998.
ISBN 80-7169-195-X
7. MACHO, M. *Fotbal, vášně 20.století*. Praha: Brána, 1996
8. MASOPUST, J., MAGNUSEK, J. *Fotbal, průvodce nejoblíbenější hrou*. Ostrava: Librex, 2004. ISBN 80-7228-417-7
9. MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1989
10. MATOUŠEK, Fr. a kol. *Základy kopané*. Praha: Olympia, 1973
11. PAVLÍČKOVÁ, H. *Sociální psychologie*. Brno: Mandelova zemědělská a lesnická univerzita, 1998. ISBN 80-7157-304-3
12. PETROVSKIJ, A.V. *Vývojová a pedagogická psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977

13. SLEPIČKA, P. *Psychologie kaučování*. Praha: Olympia, 1988
14. SLEPIČKA, P. *Úvod do sociální psychologie sportu*. Praha: Univerzita Karlova, 1973
15. SLEPIČKA, P. *Sportovní diváctví*. Praha: Olympia, 1990 ISBN 80-7033-012-0
16. STUHLÍKOVÁ, I. *Základy psychologie emocí*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-553-9
17. TÁBORSKÝ, Fr. *Sportovní hry*. Praha: Grada, 2003. ISBN 80-247-0875-2
18. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0
19. VAŇĚK, X. a kol. *Psychologie sportu*. Praha: Olympia, 1984
20. WEIBERG, R., GOULD, D.: *Foundations of sport and exercise psychology*. Winsor: Human Kinetics, 2003

Internetové stránky:

www.sport.idnes.cz

www.fotbal.idnes.cz

www.matesee.blog.cz

6. SEZNAM PŘÍLOH

Upraveno podle Weiberga a Gouda 2003.

Příloha č. 1

Test míry agresivity

Zakroužkujte variantu A nebo B, aby jste ukázali, že následující chování považujete za agresivní nebo neagresivní.

A- agresivní

B- neagresivní

1. Fotbalový obránce uštědří tvrdým, ale na druhou stranu legálním zásahem protihráče. Později mu oznámí, že ho chtěl jen potrestat a přinutit ho dvakrát si rozmyslet, zdali bude opět bránit brankáři v jeho činnosti, při rohovém kopu nebo ne.

A

B

2. Fotbalový záložník v souboji o míč, tělem uštědří tvrdým, ale nelegálním způsobem protihráče.

A

B

3. Fotbalový trenér kopne do zařízení střídačky (kopne do lahve s pitím, zahodí poznámkový blok), jako protest proti spornému odpískání.

A

B

4. Karel, obránce fotbalového týmu vrátil úder loktem protihráči jako odplatu za jeho stejné chování vůči jemu.

A

B

5. Fotbalový obránce provede faul na útočníka který běží sám na branku, a to i za cenu červené karty a bez jasného úmyslu odkopnout míč od nohou útočníka.

A

B

6. Jarda zpracovává vysoký míč na prsa a při krytí míče rozpažením, zasáhne bránícího protihráče, který přibíhá za Jardovými zády, do obličeje.

A

B

7. Pavel ví, že Honza si uvědomuje svoji schopnost dát gól z trestného kopu pod silným tlakem. Pavel řekne Honzovi, že trenér Novák řekl, že pokud nedá gól, bude vystřídán. Trenér Novák toto nikdy neřekl.

A

B

8. Tomáš zasáhl prudkým míčem při obranném odkopu protihráče do obličeje.

A

B

9. Trenér Novák o poločase nabádá své hráče, aby protihráče s číslem 10 nepustili do zakončení, třeba i za cenu hrubého faulu.

A

B

10. Pepík v přerušené hře upadne a drží se za obličej. Rozhodčímu následně řekne, že ho protihráč udeřil do obličeje. Hráč z druhého týmu to však neudělal. Bylo Pepíkovo chování agresivní?

A

B

11. Při fotbalovém utkání fanoušci prohrávajícího týmu vykřikují vulgární výrazy na jednoho z hráčů ze soupeřova týmu.

A

B

12. Před zápasem je rozhodčímu nabídnuto, že pokud zařídí vítězství domácího týmu, dostane finanční odměnu. Rozhodčí tento návrh přijal.

A

B

Adam Píškár
(II. B)

FOTBALISTÁME

1+

4-

1

Test

Zakroužkujte variantu A nebo B, aby jste ukázali, že následující chování považujete za agresivní nebo neagresivní.

A- agresivní

B- neagresivní

1. Fotbalový obránce uštědří tvrdým, ale na druhou stranu legálním zásahem protihráče. Později mu oznámí, že ho chtěl jen potrestat a přinutit ho dvakrát si rozmyslet, zdali bude opět bránit brankáři v jeho činnosti, při rohovém kopu nebo ne.

A +

☒ B

2. Fotbalový záložník v souboji o míč, tělem uštědří tvrdým, ale nelegálním způsobem protihráče.

☒ A

B -

3. Fotbalový trenér kopne do zařízení střídačky (kopne do lahve s pitím, zahodí poznámkový blok), jako protest proti spornému odpískání.

☒ A

B -

4. Karel, obránce fotbalového týmu vrátil úder loktem protihráči jako odplatu za jeho stejné chování vůči jemu.

☒ A

B -

5. Fotbalový obránce provede faul na útočníka který běží sám na branku, a to i za cenu červené karty a bez jasného úmyslu odkopnout míč od nohou útočníka.

☒ A

B -

6. Jarda zpracovává vysoký míč na prsa a při krytí míče rozpažením, zasáhne bránícího protihráče, který přibíhá za Jardovými zády, do obličeje.

☒ A
B —

7. Pavel ví, že Honza si uvědomuje svoji schopnost dát gól z trestného kopu pod silným tlakem. Pavel řekne Honzovi, že trenér Novák řekl, že pokud nedá gól, bude vystřídán. Trenér Novák toto nikdy neřekl.

☒ A ✓
B

8. Tomáš zasáhl prudkým míčem při obranném odkopu protihráče do obličeje.

☒ A
B —

9. Trenér Novák o poločase nabádá své hráče, aby protihráče s číslem 10 nepustili do zakončení, třeba i za cenu hrubého faulu.

☒ A ✓
B

10. Pepík v přerušené hře upadne a drží se za obličej. Rozhodčímu následně řekne, že ho protihráč udeřil do obličeje. Hráč z druhého týmu to však neudělal. Bylo Pepíkovo chování agresivní?

☒ A ✓
B

11. Při fotbalovém utkání fanoušci prohrávajícího týmu vykřikují vulgární výrazy na jednoho z hráčů ze soupeřova týmu.

☒ A ✓
B

12. Před zápasem je rozhodčímu nabídnuto, že pokud zařídí vítězství domácího týmu, dostane finanční odměnu. Rozhodčí tento návrh přijal.

☒ A ✓
B

3+ ⑥
1-

QB
fotbalista
Brik

Test

Zakroužkujte variantu A nebo B, aby jste ukázali, že následující chování považujete za agresivní nebo neagresivní.

A- agresivní

B- neagresivní

1. Fotbalový obránce uštědří tvrdým, ale na druhou stranu legálním zásahem protihráče. Později mu oznámí, že ho chtěl jen potrestat a přinutit ho dvakrát si rozmyslet, zdali bude opět bránit brankáři v jeho činnosti, při rohovém kopu nebo ne.

A +
① B

2. Fotbalový záložník v souboji o míč, tělem uštědří tvrdým, ale nelegálním způsobem protihráče.

A
① B ✓

3. Fotbalový trenér kopne do zařízení střídačky (kopne do lahve s pitím, zahodí poznámkový blok), jako protest proti spornému odpískání.

① A
B

4. Karel, obránce fotbalového týmu vrátil úder loktem protihráči jako odplatu za jeho stejné chování vůči jemu.

① A ✓
B

5. Fotbalový obránce provede faul na útočníka který běží sám na branku, a to i za cenu červené karty a bez jasného úmyslu odkopnout míč od nohou útočníka.

① A ✓
B

6. Jarda zpracovává vysoký míč na prsa a při krytí míče rozpažením, zasáhne bránícího protihráče, který přibíhá za Jardovými zády, do obličeje.

A
☒ B

7. Pavel ví, že Honza si uvědomuje svoji schopnost dát gól z trestného kopu pod silným tlakem. Pavel řekne Honzovi, že trenér Novák řekl, že pokud nedá gól, bude vystřídán. Trenér Novák toto nikdy neřekl.

A +
☒ B

8. Tomáš zasáhl prudkým míčem při obranném odkopu protihráče do obličeje.

~~A~~
☒ B

9. Trenér Novák o poločase nabádá své hráče, aby protihráče s číslem 10 nepustili do zakončení, třeba i za cenu hrubého faulu.

☒ A
B

10. Pepík v přerušené hře upadne a drží se za obličej. Rozhodčímu následně řekne, že ho protihráč udeřil do obličeje. Hráč z druhého týmu to však neudělal. Bylo Pepíkovo chování agresivní?

A +
☒ B

11. Při fotbalovém utkání fanoušci prohrávajícího týmu vykřikují vulgární výrazy na jednoho z hráčů ze soupeřova týmu.

☒ A
B

12. Před zápasem je rozhodčímu nabídnuto, že pokud zařídí vítězství domácího týmu, dostane finanční odměnu. Rozhodčí tento návrh přijal.

☒ A
B

Příloha č. 3

Fotbalová liga, 2. kolo: České Budějovice - Příbram 0:0

Faulů a konfliktů bylo dost, ale góly chyběly

15.08.2004 19:20 - Č e s k é B u d ě j o v i c e - V nervózním zápase se hráči víc strkali a polehávali na trávníku, než hráli. Rozhodčí Bouše rozdál sedm žlutých karet, navíc v samém závěru vyloučil hostujícího Janů, který byl na hřišti jen čtyři minuty, ale za tu chvíli stačil nasbírat dvě žluté karty.

Irský fotbalista zaplatí vysokou pokutu

Keane dostal tvrdý trest za starý faul

16.10.2002 08:50 - L o n d ý n - Tvrdý trest dostal od Anglického fotbalového svazu Roy Keane. Jedenatřicetiletý irský hráč Manchesteru United, který se nyní zotavuje po operaci kyčle, nesmí hrát pět zápasů a zaplatí vysokou pokutu 233 100 eur, což je v přepočtu částka kolem sedmi milionů korun. Trest dostal za to, že loni v dubnu v derby s Manchesterem City zranil záložníka Alfa Ingeho Haalanda. Keane se k zákeřnému zákroku, který tehdy zůstal nepotrestán, přiznal ve své autobiografii.

Bolest patří k fotbalu

07.11.2002 01:00 - Ostrý skluz a kopačka se s praštěním zastavuje o kotník nohy protivníka. Zásah, uff... Slávista Radek Bejbl padá po zákroku blšanského Tomáše Pešíra. Fotbal bolí. Někdy ale až přehnaně a zbytečně moc. Jsou brutální fauly dostatečně trestány? Někdy. Zraněný Bejbl ještě dnes ráno absolvuje magnetickou rezonanci, detailní prohlídku zraněného kloubu. "Už se cítím líp," prohlásil včera

Muntari byl potrestán za běsnění po faulu na Nedvěda
07.02.2006

Zákrok na Pavla Nedvěda v italské lize a především následná zlostná reakce přišla draho záložníka Udine Sulleye Aliho Muntariho. Disciplinární komise ho za vyloučení a nesportovní chování v nedělním utkání s Juventusem potrestala zákazem startu ve třech zápasech.

Beckham na pranýři za úmyslný 'žlutý' faul

13.10.2004 11:39:47

Vlna ostré kritiky se snesla na hlavu kapitána anglických fotbalistů Davida Beckhama poté, co přiznal, že si nechal úmyslně udělit žlutou kartu v kvalifikačním utkání s Walesem. Devětadvacetiletý záložník dohrával se zraněním, věděl, že při utkání v Ázerbajdžánu bude chybět a tak se zbavil žlutého břemene, které pro něj představovala karta ze zářijového utkání v Rakousku.

Pikantní duel svedou i Portugalsko se svou bývalou kolonií Angolou. Když spolu obě země hrály před čtyřmi lety naposledy, čtyři Angolané zápas nedohráli kvůli červeným kartám za brutální fauly a zápas, který měl být oslavou dlouhodobého kulturního sepětí, byl v 70. minutě před koncem předčasně ukončen.

3.5. 2006 08:23

PRAHA - Aktéři nejvyšší domácí fotbalové soutěže jako by dělali všechno pro to, aby slušné diváky vyhnali z ochozů a mládeži dali jasný příklad, že kdo není sprosták a má úctu k druhému člověku, nemůže ji hrát. Pomineme-li, že v ní nejsou pořádní střelci, takže padá málo gólů a drtivá většina utkání je k nekoukání, pak bychom už neměli přehlédnout, co se v ní děje za hulvátství, které se pak přenáší i na tribuny.

Spartan Tomáš Řepka urazí trenéra soupeře. Mladoboleslavský Marek Matějovský ve chvíli, kdy Sparta přestane hrát po upozornění mladoboleslavským brankářem Pavlem Kučerou, že na trávníku leží jeho zraněný spoluhráč František Ševinský, místo zakopnutí míče do autu zneužije situace a založí gólovou akci.

A aby dokázal svoji "sportovní" vyspělost, ukáže Karolu Kiselovi vztyčený prostředník, což je gesto, za které se v civilizovaných evropských soutěžích dávají červené karty, padají nepodmíněné tresty a klubové pokuty. To samé však platí o Řepkově excesu.

